

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ØRUM SOGN

HISTORISK-TOPOGRAFISKE OPTEGNELSER

Af C. KLITGAARD

For Understøttelsen til mine nordjyske Arkivstudier
bringer jeg Carlsbergfondet min Tak.

Sognavnet *Ørum* antages af Stednavneforskere at kunne føres tilbage til Folkevandringstid o. 300—400 Aar e. Kr. Navnets Slutningsled — *um* formodes at være et afslebet oldnordisk Ord *heim* (Hjem, Bosted), som kendes fra de nordiske og vestgermanske Lande samt England; men Ordet kan ogsaa være en Bøjningsendelse, Flertalsform i Hensynsfald (Pluralis i Dativ), hvilke to Navnetyper er vanskelige at adskille¹). »De danske heim-Navne har som Helhed et afgjort agrarisk Præg,« siger Dr. Kristian Hald, og endvidere, at det hyppigste af dem alle er *Ørum*, der i første Led har Ordet *Ør*, der betyder Grus, et Ord, som endnu lever i danske Dialekter. Der findes i Jylland 8 Sogne af Navnet *Ørum*, og endvidere forekommer Navnet mindst 5 Steder som Bebyggelsesnavn i andre Sogne, hvorimod der paa Sjælland og Fyn vist kun er eet Sted med dette Navn og maaske ikke et »ægte«. I det hele er heim-Navnene (*um*-Navne) mest udbredt i

1) Se herom bl. a. Kristian Hald: »Vore Stednavne«, Kapt. 5 (Kbh. 1950) og samme Forfatter: »De danske Stednavne paa — *um*« (Kbh. 1942) samt Gunnar Knudsen: »De danske Navne paa — *um*« (»Namn och Bygd« 1943).

Nørrejylland og da særligt i Himmerland, hvor der er 25 Navne af denne Type.

Vort Sogneavn skulde altsaa tydes som B o s t e d i e n g r u s e t E g n, og af Markbøgerne 1683 fremgaar da ogsaa, at Ø r u m B y s Jord mest bestod af graat Sand og Grus. Nørre Ravnstrups Agre af graat, gult og rødt Sand samt i Møllemarken Sand og Grus, 3 af Aagaards Agre østen for Gaarden bestod af Grus og lidt Muld med Flyvesand, og til V. Glinvad laa bl. a. vest for Gaarden 7 Agre af Grus, Sand og ringe Muld²⁾. Her skal dog nævnes, at en anden Stednavnetyder (P. Christensen, Try) antager, at Navnet Ørum er Pluralis i Dativ og skal tolkes som »ved« eller »paa« Gruset.

Ørum Sogn grænser mod Øst til Hellevad og Dronninglund Sogne, mod Nord til Hallund Sogn, fra hvilket det adskilles ved R y a a, mod Vest til Øster Brønderslev og Ajstrup Sogne, fra hvilket sidste det adskilles ved Ørum Mose, der breder sig i begge Sogne, og mod Syd til Hammer og Horsens Sogne.

I Sognets nordlige Del ligger 2 smaa Enklaver af Hellevad Sogn, hvilket hidrører fra, at disse Sognes Beboere fra gammel Tid har haft Eng og Tørveskær her.

Gennem Sagnet løber Ø r u m B æ k og K l a v s h o l m A a i Retning Øst-Vest og udmunder i Ryaa ved Sognets Nordgrænse. Klavsholm Aa var tidligere et anseligt Vandløb, men er nu kun en reguleret Bæk.

Ørum Sogn er ret lavtliggende og Jorderne lette, for saa vidt de ikke er moseagtige; i Sognets nordøstlige Del findes dog ved Grænsen til Hellevad S. et Bakkedrag,

2) Grus omtales ogsaa i Østermarkens Fald, Smededals Blokker, Troldkærs Agre, Slets Agre, Lundens Agre, Sletengsigs Agre og Svengholts Agre, men forøvrigt er Skelnen mellem graat Sand og Grus vel altid noget flydende. I Ty siges endnu Ør og Grus.

der i Rishøj naar op til 146 Fod over Havet og i Kløvenhøj til 135 Fod.

Der kendes kun faa Gravhøje i Sognet, og de ligger næsten alle i dets nordøstlige Del, den højstliggende Del af Sognet. Her findes Trehøje, Rytterhøj, Rishøj, Kløvenhøj og Trindbjerg. Der findes hist og her Spor af Jernaldergrave.

I et Brev dateret Marts 1705 fra Peder Dyrskjød til Biskop Bircherod³⁾ fortæller Dyrskjød, at medens hans Fader (Lars Dyrskjød, død 1644) boede i Aagaard, gravede hans Folk Dige- og Foldtørv i deres Søndermark, »og da fandt de i en lille Høj en Krukke med Aske og Ben, en Halvmaane meget blank og klar, som den nylig kunde være lagt deri. Og da min Fader saa dette, lod han Krukken med Asken og Benene grave dybt ned i Jorden, at den ikke skulde opløjes, men det klare Maane Jern flyede han til Biskop, salig Mester Christen⁴⁾ med andre Smaating af underlige Stene, som fandtes der og i andre smaa Høje, der bleve jævned og nedpløjede, og hvorpaa voxede skjønnere Korn end andre Steder.

Saaledes var det med disse Høje: Først næst Markdiget laa en stor bred Høj, der kaldtes Brejde-Høj, hvori en Herre, der hed Brejde, skulde være begravet. Sonden for denne Brejde-Høj uden for Diget laa andre Høje paa Vejen, de kaldtes Julehøje, men norden for Brejde-Høj laa 5 eller 6 smaa Høje, som kaldtes Skæg-Høje, for de laa alle som et Skæg norden ud fra Brejde-Høj — —. De ere alle siden nedpløjede i min Tid, og det skjønneste Korn voxer paa dem. I min Ungdom gik jeg over dem og løste (∴ plukkede) Blaabær før de helt nedpløjedes, og i en af de midterste fandtes denne Halvmaane. Der blev den Gang sagt, at i den nordre Side af be-

³⁾ Jyske Saml. I, III, 280.

⁴⁾ Christen Hansen Riber, 1567—1642, Biskop i Aalborg 1610—1642.

meldte Høj skulde være funden et gammel Øxeblad af de gamle norske Øxer med brede Blade, hvor den blev af, ved jeg ikke — — — ».

1825 fandtes i en Sandgrav ved Ørum Skole en Guldring fra Folkevandringstid (o. 300—400 e. K.). Fra Engene sydligst i Sognet kendes spredte Fund af Flintflækker fra ældre Stenalder.

Paa Reformationstiden var Ørum et selvstændigt Sognekald, men ved »Klemmebrevet« 1555 bestemtes det, at naar Præsten Hr. P e d e r døde, skulde Sognet være Anneks til Hellevad, og indtil da skulde Hr. Peder nyde Kongetienden af Ørum Sogn. Præsten P e d e r S t i n d b e n døde 1556; han havde været Munk i Børglum Kloster og efterfulgtes i Ørum af A n d e r s E s k i l d s e n W i l d e, og først efter hans Død 1578 blev Ørum Anneks til Hellevad. Fra 1819 til 1823 var Sognet dog atter selvstændigt Kald. I Følge Præsteindberetning 1553 var der i S o g n e t 12 Gaarde og 7 Bol, men Bolenes Antal er antagelig urigtigt, thi 1568 var her efter Præstens Angivelse 12 Gaarde, 17 Bol og 1 Hus. 1683 var Ejendommenes Antal 33 med over 1 Td. Hk. og 6 under 1 Td. Hk. 1905 var her 34 Ejendomme med over 1 Td. Hk. og 97 Huse med Jord samt 25 jordløse Huse.

Sognets samlede A r e a l er 2772 ha eller 5025 Tdr. Land, og det dyrkede A r e a l var 1683: 886 Tdr. Land, men 1919: 2536 ha eller 4597 Tdr. Land.

I Middelalderen hørte de 3 L y n g d r u p g a a r d e og F a u r h o l t til Ørum Sogn, men Beboerne i Lyngdrup søgte allerede 1553 H o r s e n s Kirke og vilde ikke svare Tiende til Præsten i Ørum. Paa Jerslev Herreds Ting vidnede 1577 otte Mænd, at Lyngdrup, Kællingbro og Faurholt laa i Ørum Sogn, og at Ørum Kirke var deres rette Sognekirke, men kort efter vidnede 24 Mænd, der kunde mindes i indtil 80 Aar, at i den Tid havde Lyngdrupfol-

kene svaret Tiende og Offer til Horsens Præst og søgt Horsens Kirke, og siden Faurholt var blevet bygget, havde Manden der gjort det samme. Resultatet blev, at Lyngdrup og Faurholt forblev til Horsens Sogn⁵⁾, men indtil 1. Okt. 1880 hørte denne Del af nævnte Sogn til Hjøring Amt.

Indtil i 1870erne laa de flade Strækninger i Sognets sydlige Del hen i Hede, Enge og Mose, men senere er der oprettet et stort Antal Husmandsbrug her paa de opdyrkede Hedelodder, der blev merglet 1880—90. Efterhaanden er ogsaa store Partier af Engene og Ørum Mose lagt under Plov efter at Afvanding 1890 har fundet Sted, og det tidligere Mose- og Hedeareal fra Skarvadhushus til Ørum Sogns Østgrænse er nu den tættest bebyggede og værdifuldeste Del af Sognet.

Sognets Befolkningstal angives 1660 til 244 Personer, men i dette Tal er ikke medregnet Adelige, Gejstlige og vist heller ikke de Fattige. Af de første Kategorier var der vel kun Degnen Christen Thomsen, men for 7 Sogne, hvor de Fattiges Antal kendes, udgjorde det 5 Procent af Befolkningen⁶⁾, saa det samlede Antal af Beboere i Ørum oversteg næppe 260 Personer.

1801 var her 317 Personer; 1850: 409; 1890: 775; 1901: 908; 1921: 967 og 1945: 946.

Beboerne i Ørum Sogn havde for et Hundrede Aar siden Ord for at være meget fattige, for saa vidt Husmændene angik⁷⁾; om Foraaret, naar deres Kreaturfoder var sluppet op, kom de til Nabosognene for at tigge Foder, og deres knirkende Vognhjul stammede da i en bedrøvelig Tone: »A er fraa Ø-ø-rum«, men naar de kørte hjem og

5) »Fra Himmerland og Kjær Herred«, I. 253.

6) »Meddelelser fra Rentekammerarkivet« 1877.

7) Lærer C. M. Hansen i Koldkær i Hals Sogn fortæller i Ugeskriftet »Landet«, Nr. 21 — 1913, at Hederne i Ørum i Begyndelsen særlig opdyrkedes af svenske Arbejdere, der boede i smaa Jordhytter; men dette modsiges af andre.

havde faaet baade Foder og nogle Kaffepunche, var Folkene kry, og Hjulene sagde: »A er fraa Ørum« i hurtig Tone; Historien fortælles ogsaa fra adskillige andre fattige Hedeegne.

Som Følge af, at Grænsen mellem Sognet paa den ene Side og Horsens, Hammer og Ajstrup paa de andre Sider for en stor Del gik gennem Ødemarker, Kær og Moser, var der jævnlig Strid mellem Beboerne om Grænserne. 4. Juni 1663 stævnedes Grindsted Bymænd i Hammer Sogn saaledes af Ørummændene, fordi de havde gravet 300 Læs Tørv i Ørum Mose norden for Herredsskellet, og i Aarene 1751—53 var der Processer om Skellet mellem Lauritz de Thura til Børglum Kloster og Ernst Halchhuus' Arvinger til Langholt, om hvilke Sager der findes en Række Aktstykker i Børglum Klosters Arkiv i Viborg Landsarkiv, hvilke man dog her skal forbigaa. 1756 var der ligeledes Proces mellem Ejerne af Vrejlev Kloster og Langholt om denne Mose (Landst. Dombog 1756, Bl. 27).

Ørum Mose blev allerede opmaalt 1784 og udskiftet 1785, hvorimod den øvrige Del af Sognet med Overdrevet først blev opmaalt 1799 og udskiftet 1801. Beregningen til Matriklen 1844 fandt Sted i H. t. kgl. Resol. 6. April 1831, og Hartkornet beregnedes efter 12,000 Kvadratalen pr. Td. Land. Ifølge Matriklen 1662 var der i Ørum Sogn 1 Landsby: Ørum By, og endvidere 13 Gaarde samt 3 Huse med Jord og 1 Mølle, men allerede 1683 var mange af Ejendommene blevet delt, og en yderligere Deling med Oprettelse af nye Brug fandt Sted efter Udskiftningen 1801. Før 1831, antagelig ved Udskiftningen 1801 fandt en Regulering af Ørum Bys Gaardes Hk. Sted, saa de alle fik Gl. Hk. 3—3—2— $2^{5/16}$.

I sidste Halvdel af 1800'erne var der flere Teglværker i Ørum Sogn, saaledes ved N. Ravnstrup, ved Bjørnholm, i Ørum By og ved Kællingbro; de er alle nedlagt i Slutningen af 1800'erne.

Af middelalderlige Aktstykker vedrørende Ørum kendes følgende:

1433 skødede Selvejerbonden Peder Nielsen i Ørum et øde Byggested norden for Gaden i Ørum til Hundslund Kloster⁸).

1440 skødede Peder Nielsen i Ørum en Jord og nogle Enge i Ørum Mark til Hundslund Kloster⁹).

1440 toges Tingsvidne af Jerslev Herreds Ting om, at Oluf Spag stadfæstede Hundslund Klosters Besiddelse af det Gods i Ørum, som hans Fader havde givet det¹⁰); maaske var det ovennævnte Jordegods.

Ørum By. 3. Febr. 1639 fik Mogens Kaas til Krabbesholm en Eng i Ørum Mark ved Mageskifte med Kronen¹¹). 21. Juli 1636 toges Tingsvidne af Jerslev Herreds Ting om det Vand, som kom norden og nordøst af Marken og løb ned i den Vej, som gik norden ud af Ørum By (til Hellevad) og øster paa. Mænd, der mindedes i indtil 40 Aar, erklærede, at saa længe havde Vandet haft sit Løb ned for Græshøjen og derefter ned ad Lars Sørensens Vej og ned i »en liden Brønd«¹²), som laa i Eske Mikkelsens Gaards Jord, og derefter af Dammen sønder ad Gaden og østen om hans Gaards Jord op ad Gaden, hvilket vel vil sige langs Gaden. Vandløbet gik gennem Ørum Bys frie Fæled, der var Hede, og Lars Rasmussen i Ørum havde ført Sand og Ris i den mellemste Dæmning og havde dæmnet for Enden af sin Ager, hvor Vandet havde haft sit Løb, og havde derved ændret Løbets Retning. Dette Vandløb er Ørum Bæk i Lavningen mellem Kirken og Byen, hvilken Lavning var fælles Kvægdrift og kaldtes »Gaden«. Ifølge Matriklen 1662 bestod Ørum By af 8 Gaarde og Bol og 4 Gadehuse,

8) Ældste danske Arkivreg. III., 11.

9) a. St. 18.

10) a. St. 15.

11) Kronens Skøder.

12) o: Dam.

det vil sige Huse med kun en Kaalhave eller ganske lidt Jord til. Der siges, at Byen kunde bruge noget Fiskeri i Ørum Aa, som løb sønden om den, »hvem det vil bekoste og bruge vil«. Gaardantallet synes ikke at kunne passe; det er for lille sammenholdt med nedennævnte Tal 1664; Kronens pantsatte Gods synes ikke at være medregnet i Matriklen.

Med Hundslund Kloster kom Byen ved Reformationen til Kronen, der 1650 pantsatte den til Rigshofmester Corfits Ulfeldt, men 1652 beslaglagdes hans Ejendomme af Kongen, efter at Ulfeldt og hans Hustru Leonora Christina var flygtet fra Landet til Sverige. Ved Underkastelsesdokument af 14. Dec. 1661 maatte de som Fanger afstaa deres store Besiddelser til Kronen, og 26. Dec. s. A. udstedte de Skøder paa Godset. Ørum By tilhørte derefter Kongen, som 15. Aug. 1664 skødede den med mere til Slotsskriver i Kbh. Jakob Ejlersen for en Del af hans Tilgodehavende hos Kronen. Byen bestod da ligesom i Ulfeldts Tid af 2 Helgaarde, 4 Halvgaarde, 5 Bol, 1 Halvbol, 1 Kvarterbol, 1 Degnebol og 4 Gadehuse. Fra Ejlersens Arvinger kom Størstedelen af Byen til Forpagter paa Hjermslevgaard Peder Thomsen Kjærulf, der 1694—1717 var Ejer af Hvilshøjgaard i Ø. Brønderslev Sogn, under hvilken Ørum By blev Fæstegods. Den bestod 1683 af 20 Gaarde og Bol samt 3 Gadehuse og havde 402 Tdr. Land dyrket Areal; til Byen hørte 3 Gaarde under Hovedgaarden Vraa (Gl. Vraa) samt Præstens Anneksgaard; det øvrige af den ejede Peder Thomsen Kjærulf, hvis Enke 1722 købte Statens Tilbagekøbsret (Reluition) for 59 Rdl.

I Markbogen af 1683 siges om Byen: »Til denne By befindes ingen Skov til Bygning eller Hjultømmer¹³⁾, ej

13) Kun Stednavnene Lunden i Sognets nordlige Del og den tidligere Kraghedelund øst for Jerslev Broer peger paa tidligere Skovbevoksning.

heller til Staver eller Gærdselhug, men køber, hvis (o: hvad) til aarlig Fornødenhed behøves for Penge udi Alle-rup, Hundslund og Stagsted i Skæve. Ildingsbjerring af Skudtørv og Splittørv haver de aarlig til Fornødenhed. Ellers befindes sønden og norden Byen en Aa, hvorudi Gedder, Aborrer, Skaller, Suder og Aal, hvoriblandt By-mændene iblandt noget til Fornødenhed anvender«. Til Byen hørte 3 Gaarde, 15 Bol og 5 Gadehuse samt Gaarden **B u n d g a a r d**, der havde 4 Beboere og synes regnet for 2 Gaarde, og 1688 blev den delt i 2.

Byens Jord bestod af »**A g r e n e n o r d e n B y e n**«, maalt fra Vest 29 Agre, der dyrkedes med 1 Aar Byg, 1 Aar Rug, 1 Aar Havre og derefter hvilede i 3 Aar. Agrene 2—17 og 21—29 var »ringe Bygjord af graat Sand og liden Muld, ej anden Godhed«.

B a a r h ø j s A g r e, maalt fra Vest 8 Agre, der dyrkedes i 4 Aar med Byg, Rug, Rug, Havre og hvilede i 4 Aar. De bestod alle af »ringe Bygjord af graat Sand og liden Muld«.

H u s a g r e, maalt fra Vest 30 Agre, der brugtes og hvilede som de forrige og bestod af middelmaadigt Rugjord og graat Sand og noget Muld.

B j e r g e n s A g r e, maalt fra Vest 45 Agre, der dyrkedes og hvilede som de forrige, og 1—20 var af samme Godhed som Husagre, »og anden Godhed«.

T o f t a g r e, maalt fra Vest 23 Agre, der dyrkedes med Byg, Rug, Rug, Blandkorn og derefter hvilede i 4 Aar. De bestod af Sand og graa Muld og var god Bygjord.

A u f l s i g A g r e, maalt fra Vest 21 Agre, Brug og Hvile som forrige. God Rugjord af Sand og graa Muld.

S t o r m h ø j A g r e, maalt fra Vest 25 Agre, der be-saaedes i 4 Aar med Byg, Rug, Blandkorn og Havre og hvilede i 4 Aar. De var »middelmaadig Rugjord og noget graa Muld og Sand og anden Godhed«.

Knopagers Fald, maalt fra Vest 29 Agre, der besaaedes med Byg, Rug, Rug, Havre og hvilede i 4 Aar. De var middelmaadig Rugjord af noget graa Muld og Sand.

Bjørnsbakkens Fald (Øst for Byen), maalt i Syd-Nord 28 Agre, der besaaedes med Rug, Blandkorn og Havre og hvilede i 4 Aar. Noget af Jorden var middelmaadig og noget ringe Havrejord af graat eller rødt Sand.

Rævhøjs Agre, maalt fra Syd 43 Agre, saaedes med Byg, Rug, Rug, Havre og hvilede i 4 Aar. Agrene 1—13 var middelmaadig Rugjord af Sand og noget graa Muld »og forskellig anden Godhed«.

Smededals Blokker¹⁴⁾, maalt Syd-Nord, Øst-Vest, 5 Agre til en Gaard, saaedes med Havre, Havre og hvilede saa i 8 Aar. De var ringe Havrejord af Sand og Grus.

Østermarks Fald (Øst for Byen), maalt fra Syd 22 Agre, der saaedes med Havre i 3 Aar og derefter hvilede i 8 Aar. De var ringe Havrejord af koldt Sand og Grus.

Naahlagers Fald, maalt fra Syd 23 Agre, der saaedes med Byg, Rug, Blandkorn og Havre og hvilede i 4 Aar. Agrene 1—16 var middelmaadigt Blandkornsjord af graat Sand og lidet Muld, Agrene 17—23 var ringe Rugjord af graat Sand og ringe Muld.

Krogagre, Sydvest og Nordøst, maalt fra Øst 3 Agre, besaaedes med Rug, Blandkorn, Havre og hvilede i 7 Aar. De var ringe Rugjord af graat Sand og ringe Muld.

Blokkerne under Bolet, maalt fra Syd 6 Agre. Brug som forrige. Middelmaadig Havrejord af graat Sand.

Kiersdrøwels Fald, maalt fra Syd 101 Agre. Brug og Hvile som forrige. De 44 af Agrene var skarp Rugjord af graat Sand »og forskellig anden Godhed«.

14) Smaa Stykker Jord.

Nogle af Agrene var lange. Laa antagelig i Nærheden af Troldbjerget nordøstligst i Sognet.

Troldkærs Agre, maalt fra Nord 11 Agre, saeedes 2 Aar med Havre og hvilede 8 Aar. De var ringe Havrejord af koldt rødt Sand og Grus. Laa formodentlig ved Troldbjerget.

Mølbrønds¹⁵⁾ Agre, maalt fra Øst 16 Agre, saeedes med Byg, Rug, Havre og hvilede 4 Aar. De var ringe Rugjord af graat Sand og Ler »og anden Godhed«.

Træerhøjs Agre, maalt fra Øst og Syd 32 Agre. Brug og Hvile som forrige. Agrene 1—4 var middelmaadig Rugjord af noget graat Sand og Muld; Agrene 5—28 var ringe Rugjord af graat Sand og lidet Muld. »Træerhøj« er antagelig Forvanskning af Trehøje og er nordøstlig i Sognet.

Aasens Fald, maalt fra Nord 31 Agre. Brug og Hvile som de foregaaende. Agrene 1—22 ringe Rugjord af graat Sand og lidet Muld.

Sletsengs Agre, maalt fra Nord 8 Agre. Saeedes med Havre, Havre og hvilede derefter i 8 Aar. Ringe Havrejord af koldt Sand og Grus. Laa antagelig ved Lundens syd for Ørum Tved.

Sletengsigs Agre, maalt fra Nord 13 Agre. Brug og Hvile som foregaaende. 3—13 middelmaadig Havrejord af koldt Sand og lidet Grus.

Lundens Agre, maalt fra Nord 20 Agre. Saeedes med Rug, Blandkorn, Havre og hvilede i 4 Aar. 1—5 middelmaadig Blandkornsjord af graat Sand og ringe Muld; 6—17 ringe Havrejord af koldt Sand og Grus.

Svengholts Agre¹⁶⁾, maalt fra Vest 34 Agre. Saeedes med Rug, Havre, Havre og hvilede i 6 Aar. 4—27 middelmaadig Havrejord af Sand og lidet Grus og anden Godhed. Tilhører alt én Gaard: Christen Pedersen og

15) Vist Melbrønd, nordøstligst i Sognet.

16) Antagelig Svinghul (Høl med Strømhvirvel, Ryaa).

Morten Jensen; 3: Gaard Matr. Nr. 1 (1688) af Hk. 3—1—1—0, der laa til Vraa 1717.

Agrene mellem Dalene, maalt fra Øst 50 Agre. Saaedes med Byg, Rug, Havre, Havre og hvilede i 5 Aar. 1—18 var ringe Havrejord af koldt Sand og forskellig anden Godhed. Laa vist ved Dalgaard.

Haugen ved Bovets Led, maalt fra Vest 13 Agre. Saaedes med Rug, Blandkorn, Havre og hvilede derefter i 3 Aar. 1—4 var ringe Rugjord af graat Sand og lidet Muld. Laa altsammen til én Gaard: Christen Pedersen og Morten Jensen (se foran under Svengholts Agre). Bovet er endnu Navn paa en lille Ejendom Syd for Dalgaard. Haugen — Haven — betyder et indhegnet Stykke Jord.

Stielsagre, maalt fra Vest 29 Agre. Saaedes med Byg, Rug, Rug, Havre og hvilede i 4 Aar. 1—21 Aar middelmaadig Rugjord af graat Sand og noget Muld.

(Til Byen hørte 1844 Matr. Nr. 50 kaldet Helledes Hede, der hørte til 15 Huse i Byen, hvert med $\frac{1}{15}$. Den havde intet Gl. Hk. men fik Nyt Hk. 1 Fdk. $1\frac{1}{4}$ Alb.).

Derefter anføres Toft ejenderne i Ørum By, det er Jorden ved Gaardene; de var af forskellig Godhed og var ikke sjældent Havrejord.

I Engtaksationen af 1683¹⁷⁾ nævnes følgende Enge: Ved Stormhøj, i Sleteng, i »Omboedt« (Ombud), østen under Marken, vesten Tveden, ved Egehøje, i Abildsig, Aalgaard's Enge, Aamods¹⁸⁾ Enge, ved Svinghaal, Tagkrogen, Koenge, Køleng, formentlig ved Kølmarken vest for Byen paa Sydsiden af Ørum Bæk, Sønderkær, Omens Eng, Thyseng¹⁹⁾, Føyed²⁰⁾, Tve-

17) Nr. 1569.

18) Aamunds.

19) Vest for Byen, nord for Ørum Bæk.

20) Flyet?

dereng, Agersig, ved Thøshøj, i Bovet, Vieeng, ved Boelshøj, i Lunden, i Troldkær, ved Sortelshøje, i Krogen, ved Bjørnvad og ved Lille Kraghede.

Ørum Bys Græsning og Drift »findes vester fra Byen og noget sønder paa i Hede og Kær, vaad og skarp, som os synes at kunne være til 50 Høveder«. »Ilding haver de til Fælles med Aagaard, Tækkegaard, Sønder Ravnstrup og Lille Kraghede udi Sønderkær og Ørum Moser til Sandtørv og Skaartørv, som de sig med kan behjælpe«.

Af Modelbogen til Matriklen 1688 ses, at en Del af Sognets Marker var opblæst i Sandhuller. Ved Matriklen 1688 fik Ørum By 61 Tdr. 3 Skp. Hk. fordelt paa 20 Gaarde og Bol samt 3 Huse; 1801 var her kun 15 Gaarde og Bol og 18 Huse ifølge Folketællingen. I Matriklen 1844 henregnedes 18 Gaarde og Bol og 27 Huse til Byen, medens Folketællingen 1845 kun anfører 4 Gaarde og 9 Huse, men Folketællingen har vel kun regnet med den mere samlede Bebyggelse i Byen. Gaarden Matr. Nr. 3 (Vestergaard) og Nr. 6—15 havde Part i Overdrevet syd og vest for Byen, hvilket ikke havde Gl. Hk., men fik Nyt Hk. 3—1—0— $\frac{1}{2}$. I vor Tid (o. 1950) er der ikke nogen egentlig samlet Bebyggelse paa den gamle Bys Plads, men syd og øst for Kirken er der opstaaet en ny By med Mejeri, Forsamlingshus og forskellige Næringsdrivende.

Præstegaarden, senere kaldet Anneksgaarden, laa midt i Byen og beboedes indtil 1578 af Sognepræsten, idet Ørum Sogn da var selvstændigt Kald.

Til Gaarden kunde 1553 saaes 5 Tdr. Rug, $3\frac{1}{2}$ Td. Byg og $2\frac{1}{2}$ Td. Havre samt avles 16 Læs Hø. 1571 angiver Præsten Udsæden til 6 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg og 3 Tdr. Havre, Høavl 40 Læs. Præsten beklagede sig over, at noget Gribsjord var kommet til Hundslund Kloster ved

Hævd²¹⁾. 1662 var der 2 Brugere, Søren Pedersen og Peder Jensen, Gaarden var ved Magt, og den fik Hk. 6—5—1—1. Landgilden af den ydedes til Præsten og var 6 Tdr. Byg, 6 Tdr. Gæsterihavre, 1 Skovsvin, 1 Gaas og 2 Høns. Ved Matrikulingen 1688 fik Gaarden kun Hk. 2—7—1—0 og brugtes da af Lars Christensen. Ifølge Præsteindberetningen bestod Gaardens Bygninger af Raaling, Lade og 2 andre smaa brøstfældige Huse, Landgilden var uforandret, men nu kunde der kun saaes 3½ Td. Rug, 2⅓ Td. Byg og 2 Tdr. Havre, hvilket maaske skyldtes, at der i 1680'erne havde været stor Misvækst. I 1740'erne var Jakob Pedersen Brøndlund Fæster her. Han var f. o. 1707 som Søn af Præsten i Hellevad, og han var Student fra Sæby Latinskole 1722, d. i Ørum 1756. Blev gift 1731 med sin Stifmoders Søster Katrine Gundersdatter Torup, Præstedatter fra Børglum, f. 1698, d. Ørum 1773. De havde Sønnerne Laurids, der døde 1767 som Godsforvalter ved Eriksholm paa Sjælland, og Peder, der døde 1795 som Købmand i Lemvig²²⁾. 1801 boede den ugifte Kapellan Henrik Schou her samt hans Husholderske Elisabeth Marie Juul, som han s. A. ægtede. 1820 blev Anneksgaarden solgt fra Præsteembedet af Stiftsøvrigheden til Peder Christian Henriksen for 400 Rbd. Sølv og har siden været i Privateje. 1831 nævnes en Winding her, der dog ikke var Ejer. 1844 fik den Matr. Nr. 1 af Ørum By og Hk. 2—6—2—2½, og den er nu helt udstykket.

I Ørum By nævnes i 1600'erne Smedegaard, der utvivlsomt var den Gaard, som 1642 beboedes af Sognets eneste Haandværker, Smeden Svend Pedersen²³⁾.

21) D. H. Wulff: »Vendelbo Stift«, S. 142 ff. Gribsjord var Jord, som var taget ind fra Fælleden og særligt afmærket.

22) Personalhist. Tidsskrift, 12. I., S. 168 og 173.

23) Tgb. 25. Aug. 1642.

1683 boede her Morten Jensen²⁴⁾, og 1688, da den brugtes af Jens Jensen, fik den Hk. 4—0—0—1. I Tingbogen 20. Nov. 1710 nævnes Gaarden blandt de Ejendomme, der havde haft Misvækst og stod øde. 1717 tilhørte den Ejeren af Hvilshøjgaard, Forpagter paa Hjermelevgaard Peder Thomsen Kjærulf. Ligger endnu i Byen Nord for Anneksgaarden og laa 1831 til N. Ravnstrup ligesom Byens øvrige Gaarde. Fik 1844 Matr. Nr. 8 og Hk. 2—5—1— $\frac{3}{4}$, Fæsteren var Jens Olesen. Er nu udstykket og er et stort Husmandsbrug (Matr. Nr. 8 a).

Vestergaard i Ørum By ligger endnu i Byen, hvor den 1844 fik Matr. Nr. 3 og Hk. 2—7—0— $\frac{1}{2}$. Den havde ligget til N. Ravnstrup, men ejedes 1831 af Chr. Jensen, som boede der. Ligger endnu paa sin gamle Plads og har Matr. Nr. 3 a (Ejer Ejnar Larsen).

Damsgaard, Matr. Nr. 16, fik 1844 Hk. 2—2—2— $\frac{3}{4}$, men synes allerede da at være udflyttet. Den laa til Nørre Ravnstrup og brugtes 1831 af Jens Damsgaard.

Østergaard i Ørum By nævnes i Tingbogen 1650 o. fr.; den fulgte Ejerne af de øvrige Gaarde i Byen og laa 1831 til Nørre Ravnstrup. 1844 fik den Matr. Nr. 14 og Hk. 2—3—0—1; Fæsteren var 1831 Knud Østergaard.

Melbrønd var 1800 en Gaard i Ørum By under N. Ravnstrup, men 1813 ejedes den af Mikkel Nielsen Mørk i Ørum Tved, der for 600 Rdl. solgte den til Lars Pedersen fra Hulhøj i Hallund²⁵⁾, som ejede den 1831. Gaarden, der antagelig blev udflyttet fra Byen kort efter den Tid, fik 1844 Matr. Nr. 5 og Hk. 2—0—3— $\frac{1}{4}$. Den havde 1831 en Jordlod ved Troldbjerghøj, og derhen blev Gaarden flyttet.

24) a. St. 22. Nov. 1683.

25) Jerslev H. Justitspr. 1814, Bl. 305.

Bundgaard ligger i Ørum By. »1520 skrives²⁶⁾, at Hundslund Kloster ejer hele Ørum Sogn saa nær som et »Ledingsgods«, hvilket vil sige en Selvejergaard, som svarede 2 Halvløbe Smør med andre smaa Afgifter og kgl. Skat til Kronen, samt en Kirkegaard (o: Præstegaard) samme Sted.

Denne Selvejergaard tilhørte Jep Christensen, som 1524 mageskiftede den til nævnte Kloster og fik Gaarden V. Hebelstrup i Hallund Sogn i Stedet²⁷⁾.

Ved Reformationen kom Gaarden under Kronen, som 1650 pansatte den m. m. til Rigshofmester Corfitz Ulfeldt, der tillige med sin Hustru, Fyrstinde Leonora Christina, 1661 maatte afstaa den igen til Kongen, som 1664 skødede den m. m. til Slotsskriver i Kbh. Jacob Eilersen, død 1683, for hans Fordring paa Kronen. Fra Eilersens Arvinger kom den senere til Forpagter af Hjermeslevgaard og Ejer af Hvilshøjgaard, Peder Thomsen Kjærulf, død 1717, og med hans Enke kom den til hendes anden Ægtefælle Jørgen Birch, der 1739 maatte sælge Hvilshøjgaard med dens Fæstegaard til Købmand Cort Trap i Aalborg, som atter 1740 solgte dette Gods til Claus Edv. Ermandinger til Vrejlev Kloster, død 1755, hvis Enke Helmiche Margrete Lassen 1757 købte Nørre Ravnstrup med ca. 40 Tdr. Hk. Fæstegods, og den laa derefter til denne Gaard indtil i 1800'erne.

1642 brugtes Bundgaard af 3 Mænd, og det var antagelig den Gaard, der 1688 fik Hk. 6—7—2—0 og brugtes af Jens Christensen og Mads Jensen, ligesom det synes at være den Gaard, der 1831 brugtes af Lars Bundgaard. Den maa imidlertid være blevet delt, thi

26) Pergamentsvidisse af 1579 af Prior Anders Hacks Lovhævd paa Hundslund Klosters Gods i Jerslev Herred 1520 (Museet i Hjøring).

27) Æ. d. A. III, S. 11 og 16.

den nuværende Matr. Nr. 17 i Ørum By fik 1844 kun Hk. 2—3—1—2, og den ene af Gaardene er vist Matr. Nr. 17 a Lunden.

Gaarden Matr. Nr. 6 fik 1844 Hk. 2—5—0— $\frac{1}{2}$ og laa til Nr. Ravnstrup, den brugtes 1831 af Niels Nielsen. Den er nu sammenlagt med Gaarden Matr. Nr. 7 a, der 1844 fik Hk. 2—5—2—2 og 1834 brugtes af Niels Steffensen; den kaldtes Overgaard og er udflyttet. Den sammenlagte Gaard Nr. 6 a og 7 a ejedes o. 1860 af Jakob Knudsen, derefter af Sønnen Knud Jakobsen og nu Sønnen Jørgen Jakobsen.

Matr. Nr. 12 a er sammenlagt med Matr. 13 a, og Gaarden ligger øst for Vejen, hvor den deler sig i Vejen til Hallund og Vejen til Hellum. Nr. 12, der havde Englod i Kjølengen sydvest for Byen, laa til N. Ravnstrup ligesom Nr. 13, og de fik 1844 Hk. henholdsvis 2—3—1— $\frac{1}{4}$ (Jørgen Frederiksen) og 2—4—2—0 (Hans Egholm). Den nuværende Gaards Ejer var o. 1860 Simon Chr. Jensen, derefter Sønnen Thomas Simonsen og nu (1950) Sønnen Simon Simonsen.

Gaarden Matr. Nr. 9 a kaldes nu Broen, den brugtes 1831 af Mads Byrholt og hørte under N. Ravnstrup. Fik 1844 Hk. 2—1—3— $\frac{3}{4}$. I den senere udstykkede Gaard Matr. Nr. 15, der 1844 fik Hk. 2—5—0— $1\frac{1}{2}$, boede 1831 en Fæster Jens Broen, saa dette var maaske den oprindelige Gaard Broen.

I Ørum begravedes 1. Okt. 1687 Enken Maren Rasmusdatter, 79 Aar gammel. Hun havde i 16 Aar været gift med Kjeld Pedersen, »som blev slagen i det ynkelige Nederlag ved Sundby anno 1644«²⁸⁾. Derefter

28) 18. Januar, da de svenske Tropper gik over Isen og massakrerede det vendsysselske Folkeopbud, for hvilket Lars Dyrskjot i Ørum, der ogsaa faldt i Kampen, var Anfører.

havde hun i 42 Aar været gift med den tidligere afdøde Laurids Sørensen.

I 1600erne nævnes foruden Ørum By følgende Bebyggelser i Sognet: Nørre Ravnstrup med Vandmølle, Mosen, Brunvang (Broenvang?), Bjørnholm, Sdr. Ravnstrup, St. Aagaard, Lille Aagaard, V. Glinvad, Lille Kraghede, Kraghede (3 Gaarde, hvoraf den ene østen for Jerslev Bro), Kællingbro, Støvbakken og Tveden.

Nørre Ravnstrup er Sognets største Gaard og var en Tid i 1700erne en ukomplet Sædegaard med en Del Fæstegods til.

Navnet hører som — torp Navn til vore yngre Stednavne — vel fra o. Aar 800, og det betyder vel det af Manden Ravn anlagte Torp (∴Udflyttergaard) eller, da Navnet lokalt udtales Ranstrup, maaske et af Manden Rane anlagt Torp. Gaarden tilhørte 1470 Aksel Lagesen Brok til Klavsholm ved Randers, der 17. Marts nævnte Aar skødede den til Mourids Nielsen Gyldenstjerne til Aagaard i Han Herred sammen med meget andet Bøndergods i Jerslev Herred; Gaarden brugtes da af Poul Pallesen, der svarede en Landgilde af 6 Tønder Korn aarlig³⁰). Da Hundslund Kloster (Dronninglund Hovedgaard), paa den Tid ejede saa at sige hele Ørum Sogn, var det interesseret i ogsaa at faa N. Ravnstrup, og Prior Markvad Julmageskiftede derfor med Mourids Gyldenstjerne mod andet Gods og fik Ravnstrup »for Trængsels Skyld«³¹). Mageskiftet synes at have fundet Sted ca. 1500, og 1501 tog Klosteret Lovhævd paa Ravnstrup og Aagaard, hvilken sidste var en

29) Matriklerne 1662 og 1688.

30) Top. Saml. Perg. Jerslev Herred. (Rigsarkivet).

31) Tingsvidne af 1516. Æ. d. A. III. 19.

Afbyggergaard fra Ravnstrup (se Aagaard)³²⁾. I Forbindelse med denne Lovhævd staar vel det Tingsvidne, som blev taget 1501 ved Jerslev Herreds Ting, at fra Vejen, som løb fra Ørum sønden Aaen og vesten om »Ravnstruprøe« og »Riotskroge«³³⁾ har ligget til Ravnstrups rette Endel, og ingen har brugt det uden deres Minde (o: Samtykke) i Ravnstrupgaard.

1513 udstedes Tingsvidne af Skovbo Ting³⁴⁾, at Ravnstrup Hede sønden for Ørum Aa og østen for H j u l s n a p V a d, hvor K r a g h e d e s Ejendom begyndte, i Mands Minde havde været kaldt R a v n s t r u p F a n g o g H e d e og var Ravnstrups rette Tilliggende, og at Prioren i Hundslund havde købt den Hede af Mourids Nielsen (Gyldenstjerne)³⁵⁾. 1516 toges dernæst Tingsvidne af Børglum Herreds Ting, at den Gaard, som Klosteret havde ladet bygge sønden for Ørum Aa, er bygget paa Ravnstrup Hede og er Hundslund Klosters rette Endel³⁶⁾.

Denne Gaard var antagelig Aagaard (se derunder).

Med Hundslund Kloster kom Store Ravnstrup eller Nørre Ravnstrup med Vandmølle ved Reformationen 1536 under Kronen, og Gaarden blev 1578 skødet til Admiral P e d e r M u n k til Estvadgaard, Hammelse, Sæbygaard m. m., død 1623³⁷⁾. Hans Enke S o f i e B r a h e ønskede 1625 at faa Ravnstrup Mølle ved Mageskifte med Kronen, og i den Anledning fik Lensmanden fra Aalborghus Tønne Friis 18. Maj kgl. Brev om at erklære sig angaaende, om Lenet kunde undvære Gaarden³⁸⁾, og 29. Sept.s. A. fik

32) Æ. d. A. III. 18. Det i Registranten anførte Aar 1401 er Fejlskrift for 1501, jvf. a. St. 14.

33) Antagelig Ryskroge langs Ørum Bæk. Ry = Kærstrækning med Risbuske. Kroge er ved Aaers Bugtning. a. St. III. 11.

34) Skovbo Ting var i den østlige Del af Børglum H. og var et saakaldt »Mageting« for Beboerne der.

35) Æ. d. A. III. 12.

36) a. St. 16.

37) Viborg Landst. Dombog A. 1608. Bl. 9.

38) Kancelliets Brb.

han og Otto Skeel til Hammelmose kgl. Brev om at besigte Ravnstrup Mølle, som Fru Sofie Brahe nu begærede at faa ved Magesifte³⁹⁾, men Sagen gik ikke i Orden, og Fru Sofies anden Ægtefælle M a l t e S e h e s t e d til Sæbygaard fik derefter 23. Nov. 1631 Mageskiftebrev af Kronen paa Ravnstrup Mølle⁴⁰⁾, medens selve Gaarden allerede 1578 var kommet i Admiral P e d e r M u n k s Eje, idet den i Forleningsbrevet af 1581 nævnte Gaard Ravnstrup var Sønder Ravnstrup, der nævnes 1505.

1647 og 1662 tilhørte baade Nørre Ravnstrup og Møllen L a v e B i l l e til Havlække paa Laaland; N. Ravnstrup var de en Enestegaard (uden Markfællesskab), og 1662 var den skyldsæt for 7 Tdr. Hk. og var ved Magt. Til Gaarden laa som »Herlighed« Fiskeriet i Møllendammen, men denne var da noget tilgroet. Der var god Græsning og godt Tørveskær til Gaarden⁴¹⁾. Lave Bille solgte antagelig Gaarden til A l b e r t B i l l e til Langholt, som ejede den 1678. Han var Gaardspekulant, men en Ødeland, som 1703 døde paa (Gl.) Vraa efter at have forødt sin Formue ved sit »liderlige Levned«, som Biskop Bircherod skriver, og derefter spiste Naadens Brød paa Vraa.

Albert Bille solgte 1682 Nørre Ravnstrup med Mølle til M a r e n M o r t e n s d a t t e r K j æ r u l f, der samme Aar var blevet Enke efter Fæster S i m o n S i m o n s e n. Bille skyldte hende 1000 Rdl., og da han ikke kunde betale, overtog hun Pantet, og dermed gled Gaarden over paa borgerlige Hænder.

Med Hensyn til Gaardens Fæstere indtil denne Tid ser vi, at o. 1550'erne var en P e d e r L a u r s e n Fæster her. Han var født o. 1500 og døde 1562, Søn af Laurids Pedersen i Vang i Sulsted Sogn. Peder Laursen og Hustru K a r e n var utvivlsomt Forældre til L a u r s P e

39) a. St.

40) Kronens Skøder I. 454.

41) Matriklen 1662.

dersen, f. her 1524 og død her 1611, som 1560 blev gift med Else Jensdatter, f. 1530, d. 1606, Datter af Jens Pedersen i Burholt og Anne Jensdatter fra Kraghedegaard. Laurs Pedersen var næppe velstillet, thi 1608 stævnedes han af Peder Munks Ridefoged til Hammelose for resterende Afgift for flere Aar⁴²). Deres Søn Peder Laursen efterfulgte Faderen som Fæster i N. Ravnstrup. Han var født her 1577 og døde i Voerbjerg 1657. 1607 ægtede han Dorete Laursdatter, f. 1588, begravet i Ørum Kirke 1627, Datter af Lars Ovesen Jensen i Nørhalne og Anne Bertelsdatter Kjærulf. Efter Dorettes Død ægtede Peder Laursen Maren Nielsdatter og flyttede til Voerbjerg ved Nørresundby⁴³). Nørre Ravnstrup blev derefter bortfæstet til Morten Nielsen Kjærulf⁴⁴), der var født i Østbjerg i Hammer S. o. 1595, død ca. 1680, Søn af Niels Mogensen og Else Pedersdatter Kjærulf. Han kom til Ravnstrup 1629 efter de kejserlige Troppers Udmarch, og ved samme Tid blev han gift med Anne Lauridsdatter, f. o. 1605, d. før 1682, Datter af Præsten Laurids Lauridsen i Ø. Brønderslev og Hustru Karen Jensdatter af Burholt⁴⁵). Morten Kjærulf, der blev begravet i Ørum Kirke (se denne) havde gennem sin Hustrus Moder arvet en Del af Bondeskylden i V. Hebelstrup i Hallund Sogn og købte mere til, saa han ejede 3 Tdr. Hk. Bondeskyld her, og ligeledes arvede han efter sin Moder en Del af Bondeskylden i en Gaard i Ø. Halne i Vadum Sogn. Efter Forældrenes Død solgte deres Børn disse Gaardsparter 1682. Det var en Storbondetæt, der da havde hjemme paa Nørre Ravnstrup, og Morten Kjærulfs 5 eller 6 Børn kom da ogsaa frem i Verden. De var i uvis Ræk-

42) Landst. Dombog A. 1608, Bl. 19.

43) Efter Peder Dyrskjøts Optegnelser, se »Vends. Aarbøger« 1925, S. 122 f.

44) Ekstraskattemandtal til Aastrup Lens Regnskaber.

45) C. Kiltgaard: »Kjærulfske Studier«, S. 277 og 307.

kefølge: 1. Niels, der blev Forpagter paa Hejselt og Ejer af Ormholt i Torslev Sogn, 2. Claus, der blev Præst i Flade-Gærum, 3. Laur s, der blev Forpagter paa Stenbjerggaard i Børglum S., 4. Johanne, som blev gift med Præsten i Farsø Thomas Hansen Galskyt, maaske 5. Oluf, der blev Overformynder og Kirkeværge i Odense, og 6. Maren, som blev boende i Ravnstrup, og som var gift med ovennævnte Simon Simonsen, der døde her o. 1682, og som antagelig var fra Klitgaard i Ulsted S.

Maren Kjærulf, der altsaa 1682 blev Ejer af N. Ravnstrup og Møllen, døde 1689 i Ingstrup i Kapellanen Tor Andersens Hus, hvortil hun var rejst for at komme under Behandling af den lægekyndige Provst Jakob Ottesen. Hendes Lig blev ført til Ørum og begravet i Kirken der. I Ægteskabet med Simon Simonsen havde hun to Børn, nemlig Anne, der døde som Barn, og Simon, f. 1673, d. hastig paa Ravnstrup 1698, ugift. At ogsaa denne Familie var velstaaende fremgaar af, at hvert af disse Børn fik 934 Sletdaler i Fædrearv.

Maren Kjærulf bortforpagtede 1684 Nørre Ravnstrup til en Jakob Mouridsen, der var Præstesøn fra Rubjerg, og som 1688 blev Forpagter paa Kajholm i Rubjerg, hvor han var gift med Apelone Christensdatter. Han var født o. 1655, Søn af Præsten Mourids Christensen Sæby og Maren Olufsdatter, og han døde 1698.

I Maren Kjærulfs Ejertid foretoges Forarbejderne til Matriklen 1688 ved hvilken Nørre Ravnstrup fik Hk. 11—2—2—1 (foruden Møllen) og havde 86½ Td. Land dyrket Areal. Under Gaarden hørte Husene Mosen af Hk. 2 Skp. 1 Fdk. og Broenvang, Hk. 1 Fdk. 2 Alb. Gaardens Mark bestod ifølge Markbogen 1683 af følgende Agre:

Blokkerne østen for Tungen, 7 Agre, brug-

tes i 5 Aar med Byg, Rug, Rug, Havre, Havre og hvilede i 5 Aar. De var alle middelmaadig Havrejord af Sand og kold Muld.

Tungen, 36 Agre. Brug og Hvile som forrige; de 14 Agre var middelmaadig Havrejord.

Agrene ved Espen, 11 Agre. Brug og Hvile som forrige; ringe Bygjord.

Agrene norden for Espen, 29 Agre. Brug som forrige, hvilede 7 Aar, ringe Blandkornsjord af gult Sand og ganske ringe Muld.

Det norderste Fald ved Vejen, 34 Agre, 1—25 ringe Havrejord af rødt Sand og sur, rødt Muld. Faldet besaaedes i 5 Aar og hvilede i 7.

En Ager vesten for Kalvehaven.

Norden Gaarden ved Vejen, 9 Agre Pløje-land, saaedes i 5 Aar, hvilede i 5.

Agrene østen for Gaarden, 26 Agre, saaedes i 5 Aar, hvilede i 5. Var middelmaadig Rugjord af Sand og Muld.

Mølle Marken, 44 Agre, var opbrudt Hedejord af rødt Sand og Grus, saaedes i 3 Aar og hvilede i 10. 1—28 var ringe Havrejord. Denne Mark var vist ved den gamle Vejrmølle Øst for Gaarden.

Vestermarken, 31 Agre, hvoraf 1—27 var middelmaadig Havrejord af sur, sandet, vandfuld Muld, der saaedes i 3 Aar og hvilede i 10.

Til Gaarden var Ildebjerring af Splittørv og Skudtørv til Fornødenhed, og til den laa Enge i Søndereng, ved Favrholt (paa Grænsen af Horsens Sogn), nord for Kællingbro, Mølleengen, og der var Græsning i Marken og i en Kalvehave til 8 Høveder samt Drift i Fælleden til 12 Høveder. 1683 byggedes paa opbrudt Hede til N. Ravnstrup et Hus, der kaldtes Mosen (Matr. Nr. 2) og hvis Bruger var Peder Pedersen. Der havde ikke tidligere været Hus her, men Stedet

fik 1688 Hk. 0—2—1—0, og det havde ca. 2¾ Td. Land dyrket Areal, der fordeltes med 9 Agre øst for og 2 Agre sønden for Huset. Jorden besaaedes i 3 Aar og hvilede i 4.

Østen for Nørre Ravnstrup var en ganske ringe, øde Vejrmølle paa Gaardens Jord, som tilforn, før de fik Haandkværn i Huset, malede deres Malt, men siden de fik Haandkværn er den ikke brugt, »mens nu for Øjne tillige med Beredning er øde«.

Fra Maren Kjærulf kom N. Ravnstrup med Møllen og Husene Mosen og Broenvang 1689 til Thomas Steffensen Brøndum, der var født 1663 paa Agdrup i Sulsted Sogn som Søn af Forpagter Steffen Thomsen Brøndum og Else Pedersdatter Kjærulf⁴⁶⁾. Han opholdt sig endnu 1685 hjemme paa Agdrup⁴⁷⁾, men var 1688 Ridefoged paa Kølskegaard og blev o. 1690 gift med Anne Nielsdatter Kjærulf, f. o. 1670, d. 1725, Datter af Forpagter Niels Mortensen Kjærulf paa Hejselt i Torslev Sogn, 1687 Ejer af Ormholt i samme Sogn, og unavngivet Hustru⁴⁸⁾. Thomas Brøndum døde i ret ung Alder, begr. i Ørum 5. Januar 1709, men 1704 havde han solgt N. Ravnstrup og fornævnte Gods til Henrik Sørensen Kjærulf⁴⁹⁾ til Linderumgaard og Hejselt, idet han dog vedblev at bo paa Ravnstrup, som hans Enke 1711 genkøbte af Henrik Kjærulf, og hvor hun døde 1725.

Da hendes to Sønner med Thomas Brøndum kom til Norge, hvor de boede i Tønset ved Bjergværket, og hendes eneste Datter var gift i Nørresundby, solgte hun 1713 Ravnstrup og Godset til fhv. Amtstuefuldmægtig i Aalborg Morten Clausen Kjærulf, f. i Flade 1680, d. paa Hammelse 1717, hvilken han havde i Forpagtning. Han

46) Personalh. Tidsskr. 8. V. 290

47) Vennebj. H. Tgb. 15. Juni og 17. Aug. 1685.

48) C. Klitgaard: »Kjærulfske Studier«, S. 312.

49) a. St. 295.

var Søn af Præsten i Flade-Gærum Claus Mortensen Kjærulf og Sofie Hedvig Ifversdatter, og han var ugift⁵⁰). Efter Morten Kjærulfs Død blev Ravnstrup med ca. 35 Tdr. Hk. Fæstegods solgt til Otto Arenfeldt til Knivholt, der døde 1720, og hans Arvinger skødede 1721 N. Ravnstrup med Fæstegods, ialt 52 Tdr. Hk., hvoraf Gaarden havde ca. 11½ Td., til Jesper Pedersen Lykke til Kølskegaard, f. 1682, d. 1745, der tillige var Forpagter af Sdr. Elkjær i Sulsted Sogn. Han blev gift 1721 med Ide Kirstine Kjærulf, f. 1686, d. efter 1733, Søster til ovennævnte Morten Clausen Kjærulf⁵¹). 1725 solgte Jesper Lykke N. Ravnstrup til Jakob Hjort, af hvem han da købte Kølskegaard og Gods. Jakob Hjort var født i Vrensted o. 1694 og døde 1772 i Skivum, Søn af Præsten Frands Lauridsen Hjort og Mette Pedersdatter Rumohr. 1713 blev han Student fra Aalborg, var derefter Ridefoged til Hjermelevgaard og 1716 —25 Ejer af Kølskegaard. Han var gift 1° med Gertrud Pedersdatter Kjærulf, f. o. 1697, d. 1724, Datter af Forpagter Peder Thomsen Kjærulf paa Hjermelevgaard og Margrethe Henriksdatter (de Hemmer)⁵²), gift 2° 1726 med Else Marie Lauridsdatter. 1730 solgte Jakob Hjort Nørre Ravnstrup uden Gods til Jakob Rind, men blev boende i Ørum Sogn 1733 og boede 1735 i Lem i Hellevad Sogn, blev saa 1736 Sognedegn i Buderup-Gravlev og 1737 i Skivum-Giver, hvor han døde.

Jakob Christensen Rind gav 1130 Rdl. (å ca. 3 Kr. 20 Øre) for N. Ravnstrup og Møllen, og han var da Fuldmægtig paa Aakjær ved Odder, hvor han døde 1762. Han kom ikke til at bo paa Ravnstrup, men bortforpagtede den til Lars Thorsen, der var Forpagter

50) a. St. 319.

51) a. St. 337.

52) a. St. 294.

paa Stensbæk i Bindslev Sogn og 1741 blev Ejer af Hæstrupgaard⁵³), men som vist heller ikke havde fast Bopæl paa N. Ravnstrup; 1737 fik Jakob Rinds Fader S. r. Christen Rind Forpagtningen af Ravnstrup⁵⁴, som Jakob Rind ved Auktion 1757 solgte med ca. 40 Tdr. Hk. Fæstegods til Helmike Margrete Lassen til Vrejlev Kloster, Enke efter Kancelliraad Claus Edvard Ermandinger. Da hun 1758 ægtede Oberst Johan Wilhelm v. Hobe og maatte skifte med sin Datter Cecilie (Sidsel) Kirstine Ermandinger og hendes Ægtefælle Jes Poulsen Dytschou, f. V. Hassing 1726, d. Kornumgaard i V. Brønderslev 1775, fik disse N. Ravnstrup som Part for en Del af hendes Fædrenearv, og de boede her allerede 1757, da deres Datter Anne Katrine, som til Kancelliraadindens store Forbitrelse kom noget for tidligt efter Brylluppet, blev født her 24. Marts 1757⁵⁵). Senere boede Dytschous paa Kornumgaard, hvorfra de efter Oberstindens Død 1765 flyttede til Vrejlev Kloster, hvor Sidsel Kirstine Ermandinger døde 1770, 31 Aar gl. Jes Dytschou solgte 1766 N. Ravnstrup og Gods for 7.200 Rdl. til Kammerraad Carl Fred. Hagstrøm til Klavsholm i Hellevad Sogn, som var gift med Anne Steinfeldt, Datter af Peder Mathiasen Steinfeldt til Klavsholm og Dorte Gundersdatter Torup. Hagstrøm, der døde 1781, solgte N. Ravnstrups Fæstegods eller lagde det under Klavsholm og skødede derefter 1772 N. Ravnstrup uden Gods til Forpagter paa Dronninggaard Wulf Eliassen for 4900 Rdl. Han forpagtede s. A. Hovedgaardene Aastrup, Overklit og Bøgsted, alle i Vennebjerg Herred, og døde

53) Børglum-Jerslev H. Tgb. 14. Juni 1736.

54) a. St. 24. Aug. 1741 og 5. Okt. 1741.

55) Maaske var deres første Barn dog Datteren Claudiane Margrete, som synes født 1756, og som 1771 blev gift med Geheimeraad Chr. Carl Gabel (se C. Klitgaard: »V. Brønderslev Sogns Historie«, S. 183 ff.).

1779 paa Aastrup, og hans Enke **A n n e M a r i e S k y u m** døde i Hjøring 1786. Han havde dog allerede 1775 solgt N. Ravnstrup for 5550 Rdl., og han synes at have været en uheldig Spekulant, thi hans Bo var fallit med et Deficit paa over 5000 Rdl.⁵⁶⁾, hvad Kvægpesten 1771—73 dog maaske nok tildels var Skyld i.

Den nye Ejer af N. Ravnstrup var Gehejmerraad, Amtmand **A n d r e a s S k e e l** til Birkelse, Langholt, Nibstrup m. m., efter hvis Død 1776 hans Arvinger det følgende Aar solgte N. Ravnstrup og noget Gods, ialt 40 Tdr. Hk., til Kammerraad **J o h a n n e s M e l l e r V a l e u r** til Langholt, Tolder i Aalborg, død i Mariager 1808⁵⁷⁾. Han tog Afsked som Tolder 1778 og bosatte sig paa Langholt, og samme Aar solgte han Nørre Ravnstrup for 6000 Rdl. til den tidligere Ejer **C a r l F r e d. H a g s t r ø m** til Klavsholm, der døde 1781, og N. Ravnstrup blev derefter 1782 ved Auktion solgt til **J ø r g e n G l e e r u p** til Dybvad, der 1783 skødede den for 9933 Rdl. til **P e d e r R o l d**.

I en lang Aarrække havde der ikke boet noget Herskab paa N. Ravnstrup, der vist blev drevet ved Forvalter; det siges 1777, da Valeur købte Gaarden, at den var uden Beboere og forhen brugt af Ejeren.

Peder Rold var Søn af Mikkelt Rold i Store Arden og var født 1752. Han var først Forpagter paa Randrup, men 1781 blev han Fuldmægtig hos Byfoged Gunde Meldahl i Sæby, hvis Datter **D o r t e M a r i e M e l d a h l**, f. 1760, d. Nr. Sundby 14. August 1835, han 1782 blev gift med. Peder Rold døde som Ejer af Voerbjerggaard 1826. Peder Rold og Hustru havde mange Børn, i hvert Fald **B a r b a r a**, f. o. 1780⁵⁸⁾, **K i r s t i n e M a r i e**, f. 1787, **G u n d e l i n e C h r i s t i a n e**, f. 1789, **M e t t e**

56) Aalborgarhus m. fl. Amters Skiftebreve Nr. 948.

57) A. H. Nielsen: »Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg«, S. 225.

58) Hun var Dorte Maries Datter, men vist ikke Peder Rolds. Han adopterede hende.

Michaline, f. 1791, Michael Christian, f. 1796, og Petrine Birgitte, f. 1799⁵⁹). Af disse blev Barbara Rold gift 1801 med Landmaaler Jens Mogenssen Lundbye, f. i Lundby ved Aalborg 1770, d. Ørum 1847, som efter Barbara Rolds Død 1811 (begr. i Ørum Kirke) 1820 ægtede Anna Marie Møldrup, f. i Brabrand Præstegaard 1799. Ved Aar 1800 overdrog Peder Rold N. Ravnstrup til Svigersønnen Jens Lundbye, død 1847, og 1847 solgte hans Enke Gaarden, Matr. Nr. 1 a, der efter Matriklen 1844 fik Hk. 11—1—3—2, samt Ørum Kirketiende af Hk. 17 Tdr. og Bøndergods ca. 57 Tdr. Hk. til Lundbyes Søn af 1. Ægteskab Peder Rold Lundbye for 20,000 Rdl. (á 2 Kr.)⁶⁰). P. R. Lundbye var født 1813 og var Forvalter hjemme samt Forligskommissær, og han døde af Tyfus som Kancelliraad 1864. Efter at være blevet Ejer af N. Ravnstrup, fra hvilken han solgte noget af Fæstegodset, ægtede han Ida Kirstine Ilum, som 1867 blev gift 2° med Enkemand Hans Holm Bredstrup fra Vadsholt i Ulsted⁶¹), der overtog N. Ravnstrup og solgte Resten af Fæstegodset. Han efterfulgtes som Ejer af N. Ravnstrup af sin Søn J. C. Bredstrup, som 1901 solgte Gaarden til Frederik Hasselbalch fra Frederikshvile, der udstykkede den og 1907 solgte Hovedparcellen til Hestehandler Jørgen Nielsen fra Allerup⁶²), hvis Søn Holger Nielsen er nuværende Ejer.

Ravnstrup Mølle var her allerede 1503, da Mølle-

-
- 59) Folketællingen 1801. To Drengene født 1784 og 1785 døde som smaa.
- 60) Jorden var samlet ved Gaarden, der desuden havde Englodder i Sønderkær og 2 Overdrevslodder og 3 Tørvelodder i Ørum Mose.
- 61) Gift 1° 1850 med Helene Dortea Lundbye, f. 1817, Søster til Peder Rold Lundbye.
- 62) Søn af Gaardejer og Heste- og Kreaturhandler Enevold Nielsen.

dammen omtales⁶³), og 1520 indværgede Prior Anders Hack den med Lovhævd tillige med Hundslund Klosters øvrige Gods i Sognet. 1581 fik P e d e r M u n k til Estvad, Sæbygaard, Hammelmose m. m. den i Forlening af Kronen⁶⁴), der havde faaet den 1536 ved Klostergodsets Inddragelse. 1625 ønskede hans Enke S o f i e B r a h e, der senere blev gift med M a l t e S e h e s t e d til Sæbygaard, at faa Møllen ved Mageskifte⁶⁵), men først 1631 skødedes Møllen med Møllegaard til Malte Sehested⁶⁶). Forinden havde Lensmanden paa Aalborghus ladet tage Syn over Møllen, og i Synsvidnet beskrives den saaledes: «Vandet rendte af Flødgyden, for Hjulet var ganske farlam og kunde ikke færdiges med Aalekisten under 26 Pæle og 3 Tylter Fjæl. Der skulde nyt Yderhjul, Møllehuset var ganske forfaldent, den nederste Kværnsten var i 3 Stykker, og den øverste var kun af to Fingres Tykkelse, saa Møllen kunde ikke male for Folk, uden der kom nye Sten. Jernværket skulde fornyes, og der skulde laves Flødgyde paa »Dønningen«⁶⁷). 1639 tilhørte Møllen O t t o M a r s v i n til Dybæk i Skaane, den var da ogsaa ganske forfalden, Møllehuset nedsunket, Hjulene fordærvet og Vandværket i »Kiendingene« foran Hjulet forfaldent o. s. v.⁶⁸). Af Tingbogen 15. Maj 1640 ses, at Mølledæmningen skulde vedligeholdes af Otto Marsvins Fæstere i Hellevad Sogn. 1647 tilhørte Møllen L a v e B i l l e til Havlykkegaard, der ogsaa ejede Nørre Ravnstrup; den havde 1662 lidt Landbrug, og var ved god Magt, men havde kun 1 Kværn. I I Landgilde svaredes 24 Tdr. Mel og 1 Fdg. Aal samt Smaabeder, og den stod for Hk. 13 Tdr. Fra Lave Bille kom den til A l b e r t B i l l e til

63) Æ. d. A. III. 10.

64) Kancelliets Brb.

65) a. St.

66) Kronens Skøder.

67) Tgb. 26. Maj 1631.

68) a. St. 20. Juni 1639.

Langholt og fulgte fra 1682 N. Ravnstrups Ejere til 1771.

I Modelbogen 1688 siges, at det er en temmelig stor Mølle med 1 Kværn. Den drives af Underfaldsvand, som kom fra Dal Mølle i Hundslund Sogn, og der kunde nogenlunde males med den baade Vinter og Sommer. Den søgtes af Beboerne i Ørum og nogle faa i de nærmestliggende Sogne. Mølledammen var næsten tilgroet, saa Vandets Løb deraf forhindredes, og Møllen kunde ikke gaa nær saa meget som i forrige Tider, men var nogenlunde ved Magt. Dette lyder jo noget bedre end Udtalelser i Markbogen 1683, hvor det hedder, at Møllen er snart at sige kun en Skvatmølle, der kun sjældent kunde male om Sommeren og kun i Tøbrud om Vinteren, og »naar Vandflod kommer, stemmer Vandet Hjulet op i Bagflod«, fordi Afløbet fra Møllen ikke havde Løb paa Grund af Aaens Fladhed og tillige paa Grund af Grøde og Morads. Mølledammen var ogsaa næsten »betagen« af Grøde og Dynd saa nær som en lille Del, »formedelst Glindvad Aas Løb østen i kommende, som haver ringe Løb igennem Grøde og Moradser i fornævnte Dam, saa Vandet til Møllen med stor Arbejde maa ledes og samles, forinden Hyvlet (∴ Hjulet) deraf kan omdrives«. Der var saa at sige intet Fiskeri i Mølledammen. 31. Maj 1683 vidnede Niels Christensen paa Aagaard paa Tinget, at han havde kendt Ravnstrup Mølle i 40 Aar, og i den Tid havde der boet 3 Mænd i Møllen, som alle var flyttet derfra paa Grund af Armod, og Mølledammen var i Løbet af nogle Aar blevet meget tilgroet. Efter Matriklen 1688 fik Møllen Hk. 5—2—2—0 Mølleskyld, men ingen Jordskyld, hvilket den heller ikke fik ved Matriklen 1844, da den ogsaa fik samme Mølleskyld. 1771 købte Forpagter paa Dronninggaard Wulf Eliassen Møllen, og da han 1772 ogsaa købte N. Ravnstrup (se derunder) var Gaard og Mølle atter samlet under én Ejer, hvad der vedblev at være Tilfældet til 1848, og Møllen blev som Regel drevet under Gaarden

ved Hjælp af en Møllerkarl. Men 1848 giftede Landmaaler Jens Lundbye til N. Ravnstrups Enke Anne Marie Møldrup sig med Mølleforpagteren Søren Jensen Casper, f. i Fladstrand 1801, d. 1865, Søn af Lodsoldermand Jens S. Casper, og de ejede derefter Møllen, som vistnok i Amtmand Skeels Tid var blevet forbedret, saa der 1782 siges om den, at den har overflødig Vand, god Maling og godt Fiskeri i Mølle dammen, og det fremgaar ogsaa af Bekendtgørelsen om Møllen 1777, da Skeels Arvinger vilde sælge den, thi heri hedder det, at Møllen aarligt havde indbragt over 32 Tdr. Rug, 12 Tdr. Byg og 10 Tdr. Havre og derudover havde malet N. Ravnstrups Korn toldfrit.

I Caspers Tid synes Møllen at have faaet Jordtilliggen-
de, en Møllegaard, nemlig Gaarden Matr. Nr. 4 af Hk. 1—0—2—2½, der fik Nr. 4 a (Nymarken), medens selve Møllen fik 4 b.

Ved 1870 blev Møllen ombygget og blev brandforsikret for 2730 Rdl., medens de øvrige Bygninger forsikredes for 4530 Rdl., altsaa en betydelig Bedrift. 1871 solgtes den til H. J. Nielsen, og ca. 1903 nedlagdes Møllen, og den store Mølle dam omdannedes til Ager og Eng⁶⁹). Om-
trent 1880 byggedes en Vindmølle syd for Vandmøllen, men ca. 1900 nedlagdes den atter. Begge Møller og Mølle-
gaarden ejedes af Lars Nielsen (Korslund), der flyttede til Klokkerholm Mølle.

Af Møllens Brugere skal nævnes Mourids Christensen, der 1616 mentes at være forgjort af Konen i Sdr. Ravnstrup (se derunder), 1630 nævnes Jens Andersen som Møller her⁷⁰) og 1648 blev Christen Møller fradømt Fæstet og blev udvist af Møllen for Forseelse og Modvilje⁷¹). 1662 nævnes Ove Jensen

⁶⁹) »Vends. Aarbøger« 1936, S. 233 ff.

⁷⁰) Jerslev H. Tgb. 14. April 1631.

⁷¹) a. St. 22. Juni 1648.

som Fæster, 1688 Jens Nielsen og 1722 Ole Knudsen, der sammen med sin Hustru Inger Nielsdatter blev tiltalt for ærekrænkende Beskyldninger (se Kraghedegaard). 1769 forpagtede Peder Svendsen fra Sæby Møllen. Han sloges med Armod her og ansøgte 1770 Grev Moltke til Dronninglund om Tilladelse til at bygge Hus paa en øde Plads i Hals uden Stavnsbaandsforpligtelse for sine Børn. I Ansøgningen skriver han, at han er en fattig Mand, der i 26 Aar har været Borger og Købmand i Sæby, og at han blev gift for 19 Aar siden og blev velsignet med 12 Børn, hvoraf 9 næsten alle smaa og uopfødte endnu var i Live. »Min Handel har jeg ej for min egen Fornøjelses Skyld, men for Søgningens Ringhed, Aaens Forstoppelse, Fartens Ophævelse og Byens (Sæbys) Fattigdom maattet nedlægge tillige med andre af mine Medborgere. Min Gaard og min Ejendom har jeg gjort i Penge for at betale mine Kreditorer, der og blev til sidste Skilling udbetalt«⁷²).

Peder Svendsen kom dog ikke til Hals, men døde i Ravnstrup Mølle, og hans Hustru Marie Pedersdatter Steenfeldt opgav Forpagtningen af Møllen og flyttede til sin Søster Karen, der var gift med Sognepræst Broder Brorson i Dronninglund, hvorfra hun i Januar 1772 skrev til Grev Moltke, om han ikke vilde bygge et Hus paa 8—10 Fag til hende i Bolle By af Hensyn til hendes Børns Skolegang, og hun tilbød at betale Leje af Huset. Ansøgningen blev anbefalet af Godsforvalter Roosen paa Dronninglund, saa hun fik vel sit Ønske opfyldt. 1771 købte Forpagter paa Dronninggaard Wulf Eliassen Ravnstrup Mølle og Aaret efter N. Ravnstrup (se derunder), og derefter var der vist ingen Mølleforpagter før i 1830erne, da Søren Jensen Casper boede her som ugift og 1848 ved Ægteskab med Jens Lundbyes

72) »Vends. Aarbøger« 1936, S. 235.

Enke blev Ejer af Møllen, se ovenfor under N. Ravnstrup.

For at fjerne Bagvand fra Ravnstrup Mølle og vel ogsaa for at afvande de vest for liggende Kærstrækninger, foretoges o. 1885 en Regulering af Klavsholm Aas Løb fra Møllen nord om Aagaard og vest paa til Aaens Udløb i Ryaa nordøst for Vester Kraghedegd., og Aaløbet forvandledes derved til en bred Grøft, som kaldes Kanalen. I Aaens østlige Del, øst for Glinvad og især i den ca. 15 ha store Ravnstrup Mølle-dam, var der o. 1900 en Mængde Fisk, og »Aalekarmen« ved Møllen gav om Efteraaret mange Aal, der ifølge Servitut deltes mellem Ejeren af N. Ravnstrup og Mølleejeren. Mølle-dammen, der blev udtørret 1903, da Møllen nedlagdes, hørte til N. Ravnstrup, og i den fangedes Gedder, Sudere, Aborrer, Skaller og Aal, og den var en Pryd for Gaarden, hvis Hovedbygning og Have laa ud mod Vandet. Dette naturskønne Parti udslettedes ved Søens Udtørring, og samtidigt erstattedes det gamle Aaløb med en Afvandingsgrøft, der syd for Møllegaarden fortsætter i »Kanalen«.

A a g a a r d hørte sidst i Middelalderen under H u n d s l u n d K l o s t e r; Gaarden siges nævnet i Lovhævd 1401, men det er Fejlskrift for 1501, og 1505 beboedes den af A n d e r s S m i d t (Smed), der da udstedte Brev til Klosteret, at han af Aagaard svarede 6 Mark aarlig til Klosterjomfruernes Underhold⁷³). 1506 udstedtes Tingsvidne af Jerslev Herreds Ting, at Aagaard var bygget paa Ravnstrups rette Tilliggende, og at den Tid, M o u r i d s N i e l s e n G y l d e n s t j e r n e (til Aagaard i Han Herred) ejede Ravnstrup (ca. 1500), bortfæstede han det Byggested, som A n d e r s S v e n d s e n nu havde opbygget. Prioren i Hundslund købte Aagaard af Mourids Gyldenstjerne⁷⁴). Med Klosteret kom Gaarden ved Reforma-

⁷³) Æ. d. A. III, S. 17 og 18.

⁷⁴) Æ. d. A. III, S. 12 og 14.

tionen under Kronen, der 1581 forlenede den til Admiral Peder Munk til Estvadgaard, Hammelmose m. m., og fra ham kom den tilbage til Kronen og underlagdes Aalborghus Len, hvis nordenfjords Ridefoged Lars Pedersen Dyrskjød 1599 fik Brugen af den som Vederlag for sin Bestilling som Lenets Delefoged i Jerslev Herred. Han blev 1601 gift med Karen Nielsdatter, der havde været Fruepige paa Hammelmose hos Admiral Peder Munks Hustru Karen Skeel, og efter Karen Nielsdatters Død giftede den 69-aarige Lars Dyrskjød sig 1629 med den 21-aarige Maren Pedersdatter af Nørre Ravnstrup, f. 1608, d. 1689, og de fik efternævnte 4 Sønner: Peder Dyrskjød, f. 1630, d. 1707, bekendt historisk Forfatter; Lars Dyrskjød, f. 1631, d. 1684, aandssvag; Christoffer Dyrskjød, f. 1635, d. 1677, faldt som Kaptajn i den skaanske Krig, og Otto Dyrskjød, f. 1638, d. efter 1687, Gaardfæster i Bagterp ved Hjørring og vist gift med en Datter af Lars Brun i Bagterp; de synes at have haft nogle Sønner, der 1722 boede i Bagterp⁷⁵). Da de kejserlige Tropper 1627 oversvømmede Jylland, var Lars Dyrskjød Kaptajn for Bondeopbudet i Jerslev Herred, der havde paatænkt at modsætte sig Fjendens Overgang over Limfjorden, men det blev opgivet, da Lars Dyrskjød indsaa det unyttige heri; men da Svenskerne 1644 vilde gaa over den islagte Fjord fra Aalborg til Nørresundby, var han trods sine 84 Aar ligeledes Anfører for Bondeopbudet fra Jerslev Herred og faldt i Slaget ved Nørresundby 18. Jan. 1644 til lige med 4—500 Bønder. Om denne Træfning har hans Søn Peder Dyrskjød givet en livfuld Skildring⁷⁶), og ligeledes har Lars Dyrskjød i en Selvbibliografi⁷⁷) fortalt om,

75) Om Slægten Dyrskjød se »Vends. Aarbøger« 1925, S. 98 ff. og 121 ff.

76) a. St. 102, 1944, S. 263 ff. og Chr. Petresch-Christensen: »Nørresundbys Historie« I, 348 ff.

77) Trykt i »Borgervennen« 1799.

hvorledes han i Sommeren 1628 sammen med en Del andre af Jerslev Herreds fremtrædende Bønder blev holdt fængslet i Sæby af Fjenden og der udstod store Lidelser. Jørgen Rasmussen i Sdr. Ravnstrup havde fortalt Fjenden, at Lars Dyrskjød og de andre pønsede paa en Folke-rejsning. Hans Lig blev ført til Ørum og begravet i hans udvalgte Lejersted i Kirken, for hvilken han i en Aar-række fra Aar 1600 havde været Værge, og hvilken han 1621 skænkede dens nuværende Alterstager og 1623 lod lave Alterkalken. 1944 har »Historisk Samfund« opsat et Mindesmærke for ham ved Ørum Kirke.

Hans Enke Maren Pedersdatter ægtede 1645 Niels Christensen fra Burholt⁷⁸⁾, der ogsaa boede i Aagaard som Delefoged til Aalborghus, og som døde efter 1683. De havde 1 Søn og 2 Døtre.

Niels Christensen var 12. Sept. 1655 Delegeret ved Prins Christians Hylding i Viborg (Tgb. 9. Aug. 1655).

Aagaard blev 1662 skyldsæt for Hk. 13—5—1—1; den var vel ved Magt og var Enestegaard til Aalborghus. Der kunde haves lidt Fiskeri til den i Ørum Aa. Der var da 3 Brugere i Gaarden — Niels Christensen, Jens Hansen og Jens Svendsen — og sidstnævnte boede der endnu 1677. Den nævnte Jens Hansen var antagelig ham, som havde boet i Bollegaard i Dronninglund Sogn, og som allerede 1652 boede i Aagaard og ikke levede paa nogen god Fod med Niels Christensen. I Anledning af Stridigheder mellem dem, der førte til Proces baade for Herredsting og Landsting, tog Niels Christensen ved Jerslev Herreds Ting Skudsmaalsvidne af 24 Stokkemænd, og han opfordrede Jens Hansen til at gøre det samme. Stokkemændene udtalte, at Niels Christensen, født i Burholt, altid opførte sig som en ærlig Dannemand o. s. v., men angaaende Jens Hansen fremlagdes et Brev

⁷⁸⁾ Søn af Chr. Jensen, Burholt, der døde i Ørum 1653.

fra en hel Del Beboere i Sydøstvendssyssel, der erklærede, at han var et Skarnsmenneske, som baade i »Kejserens Tid« (1627—29) og i »Svenskens Tid« (1644) havde sluttet sig til Fjenderne, mange ærlige Mænd til stor Skade, og han havde i »Svenskens Tid« været Aarsag til, at mange mistede deres Formue og kom i Fængsel⁷⁹⁾. Af slige Forrædere fandtes der i Krigens Tid mange i Vendssyssel⁸⁰⁾. 1670 blev Niels Christensen dømt til at betale 16 Skp. Rug, som hans Fader Christen Jensen, der havde boet i Burholt, havde laant af Peder Thomsen Galskyt i Kornumgaard; Chr. Jensens Enke og Børn var nemlig blevet hensiddende i uskiftet Bo⁸¹⁾.

25. Okt. 1677 toges Tingsvidne, at Aagaards Mark vesten og sønden for Gaarden i nogle Aar var blevet ødelagt af opblæst Sand, som havde gjort stor Skade baade paa Husene og Kornmarkerne, og »Sandflugten kunde ikke dæmpes ved Menneskers Hjælp«. Sandflugten herfra strakte sig helt ind i Dronninglund Sogn til Hjalperup, Stagsted og Try, og ved Glinvad i Ørum Sogn dannede den ligefrem Klitter.

I Matriklen 1688 (1690) staar Aagaard for Hk. 10—2—0—0, og den havde et dyrket Areal af 74½ Td. Land. I Markbogen 1683 anføres følgende Agre til Gaarden:

A g r e n e ø s t e n G a a r d e n o g n o r d e n V e j e n ,
37 Agre, der saaedes 4 Aar og hvilede i 3; Agrene Nr. 30—32 var ringe Blandsædjord af Grus og lidt Muld med Flyvesand, »hvor Sandflugt haver Magt«.

A g r e n e ø s t e n G a a r d e n o g s ø n d e n V e j e n ,
48 Agre, der saaedes i 2 Aar og hvilede i 3, »og anden Brug«

V a a g e b a k s⁸²⁾ F a l d , 25 Agre, saaedes 4 Aar og

79) Jerslev H. Tgb. 3. Juni 1652.

80) Se min Afhandling i »Jyske Saml.« 5. I, 216 ff.

81) Jerslev H. Tgb. 20. Jan. 1670.

82) Antagelig »Aagaards Bjerg«, hvor Sognets Bavne vel stod, og hvor der holdtes Vagt, »vvaagedes«, i Ufredstid.

hvilede i 3. Agrene Nr. 24—25 var ringe Havrejord af Sandflugt og gult Sand. Vesten og norden for disse 2 Agre er store Sandhuller, hvoraf Agrene »meget kan for-dærvs, eftersom de ej dæmpes kan«.

Tungagre, 6 Agre, der saaedes 4 Aar og hvilede i 3.

Agrene østen for og vesten for Gaarden, 38 Agre, saaedes i 4 og hvilede i 3 Aar. For østre Ende af 9. Ager var der Sandhuller, saa Agrene med Tiden »kan meget betages af Sandflugt«, og østen for de 16 Agre var der store Sandhuller. Det var ringe Havrejord af Flyvesand og Muld.

Østen for Gaarden var **Græshaven**, norden for Gaarden 1 Ager og 3 Kaalhaver med lidt Pløjeland. Gaarden havde **Engen** norden for Marken med Gunger og Vandsstader, som bjergedes med største Besværlighed, samt i **Sønderkær**. I Marken var Græsning til 2 Høveder, og der var Fællig i Heden til 10 Høveder.

Der var Ildebjerring af Splittørv og Skudtørv til Fornødenhed, men intet Fiskeri, skønt en lille Aa løb fra Ravnstrup Mølle forbi Marken, thi det forhindredes af Grøde og Moradser; Bygnings- og Hjultømmer købtes ved Fureby Strand (Løkken), og der var Diger om Marken. 1664 solgte Kronen Aagaard til Rigmarsk **Johan Christoffer Kørbitz** til Hellerup, og fra ham kom den 1677 til Generalmajor **Hans Fred. Levetzau** til Restrup og Oksholm⁸³⁾, og herfra kom den under **Langholt**, hvortil den laa 1717 og 1754, men i Slutningen af Aarhundredet, antagelig 1775, kom den under **Nørre Ravnstrup**.

Selv om **Niels Christensen** i en lang Aarrække fra 1645 til ca. 1690 stod for Gaarden, var der dog stadig flere Brugere. Saaledes blev **Erik Olufsen** i Aagaard 1688 tiltalt for at have avlet et Barn med sin Stifdatter **Karen Jensdatter**, der var født i Aagaard, og hvis

⁸³⁾ Tgb. 28. Juni 1683.

Moder endnu levede. De blev begge dømt fra Livet, men heldigvis for dem var de da bortrømt⁸⁴).

1707 boede en Otto Jensen i Aagaard; han var Brpder til Laurs Jensen i Kraghedegaard⁸⁵), 1728 boede her Johan Chrystelle, Chr. Simonsen, Jens Olufsen og Svend Jensen. Chrystelle var antagelig en fransk Underofficer, der allerede boede her 1726 og endnu 1745, da hans Datter Birgitte viedes i Hellevad til Thomas Jensen af Røgelhede. Hun blev begr. i Hellum 26. Marts 1788, 72 Aar gl. 1726 boede endvidere her Jakob Rasmussen og Morten Nielsen, 1787 Niels Steffensen, f. 1755 og Hustru Mette Jensdatter, Lars Christensen og Hustru Kirsten Jensdatter, Svend Simonsen og Inger Sørensdatter og Christen Johansen, f. 1731 og Johanne Christensdatter⁸⁶). 1801 var Aagaard ligeledes delt i 4 Dele og med de samme Brugere.

1831 var Aagaard delt i 4 selvstændige Gaarde, hver af Gl. Hk. 2—4—2—0 og hørende til Aagaards Ejerlav:

Matr. Nr. 1, der 1844 fik Nyt Hk. 2—3—2— $\frac{1}{4}$, ejedes og brugtes af Svend Simonsen, tidligere Fæster, der havde købt den fra N. Ravnstrup 1804 for 760 Rdl. kurant.

Matr. Nr. 2 fik Hk. 2—5—0—0, laa til N. Ravnstrup og brugtes af Niels Christensen; den købtes til Selveje 1869 af Jacob Chr. Nielsen.

Matr. Nr. 3 fik Hk. 2—4—1— $2\frac{1}{2}$, laa til N. Ravnstrup og brugtes af Niels Pedersen; den købtes til Selveje 1871 af Jens Andersen.

Matr. Nr. 4 fik Hk. 2—2—1—1, laa til N. Ravnstrup og brugtes af Jens Simonsen; den købtes til Selveje

⁸⁴) Tgb. 14. Juni 1688.

⁸⁵) a. St. 23. Juni 1707.

⁸⁶) Folketællingen 1801 og 1845.

1860 af den daværende Fæster Niels Jensen for 3300 Rdl.

1845 var her ligeledes 4 Gaarde, af hvilke en beboedes af Lars Poulsen, der var født i Kbh. 1817. Svend Simonsen, f. o. 1754, d. 1818, blev 1804 Selvejer af Matr. Nr. 1, var Sognefoged og var gift med Inger Sørens datter Kjærulf af V. Glinvad⁸⁷⁾; fra dem nedstammer en stor Familie Svendsen, bl. a. Købmand (Svend) Peter Svendsen i Aalborg, f. 1830, d. 1894.

Til Aagaards Ejerlav, der ogsaa omfattede Matr. Nr. 5 Lille Aagaard eller Tækkegaard (se senere) og Broenvang, Matr. Nr. 6, hørte Kærlodderne Matr. Nr. 7 og 8 uden Hk., og Matr. Nr. 9. Sandbakkerne sønden for Aagaard By, der fik Hk. 0—0—1— $\frac{3}{4}$.

I sidste Halvdel af 1800'erne udstykkedes de to af Aagaardene, saa der nu kun er to Gaarde tilbage, nemlig Matr. Nr. 1 a, hvor under er lagt Matr. Nr. 2 a og 3 a. Matr. Nr. 4 a er ved Bortsalg af Jord i 1900'erne reduceret til et lille Brug.

Lille Aagaard eller Tækkegaard var antagelig et Afbygge fra Store Aagaard og regnedes 1662 for en Halvgaard, som laa til Aalborghus og brugtes af Niels Christensen og Niels Mikkelsen. Stedet fik nævnte Aar Hk. 2—1—0—2 og var »ved Magt«; 1664 blev det af Kronen tilskødet Rigsmarsk Johan Christoffer Kørbitz og synes derefter at have fulgt Store Aagaards Ejere, til begge Ejendomme kom under Nørre Ravstrup ca. 1775. Lille Aagaard fik 1688 (1690) Hk. 2—4—1—1 og brugtes af Jens Pedersen; den havde Græsning til 8 Høveder og et dyrket Areal af 13 $\frac{1}{2}$ Td. Land fordelt med 6 Øster Agre,

87) C. Klitgaard: »Kjærulfske Studier«, S. 60.

6 Nørblokke, 16 Nordre Agre og 26 Agre sønden Huset samt norden for Gaarden 2 Kaalhaver. Marken var omgivet af Diger. Jorden saaedes hvert Aar »formedelst Mangel paa Jord«, men den havde nok Hvile behov. Højbjergning overalt 14 Læs 4 Knipper. I Heden havde Gaarden, der ogsaa kaldtes Tækkegaard⁸⁸⁾, Græsning til 2 Høveder. Bygnings- og Hjultømmer købtes 3 Mile borte ved Fureby Strand (Løkken). Ved Matriklen 1844 fik Stedet Matr. Nr. 5 af Aagaards Ejerlav og fik 2—1—1—1¼; den laa fremdeles under N. Ravnstrup. Nuværende Ejere Agdrup Jensen.

Bjørnholm var en Halvgaard, der ved Reformationen kom under Kronen sammen med Hundslund Kloster (Dronninglund). 1650 pantsatte Kronen den til Rigshofmester Corfitz Ulfeldt, som 1661 sammen med sin Hustru Fyrstinde Leonora Christina atter maatte afstaa den til Kronen, der 1664 skødede den af Hk. 2—5—1—1 til Slotsskriver i Kbh. Jacob Eilersen, fra hvis Arvinger den med mere Jordegods i Eggen kom til Peder Thomsen Kjærulf, Forpagter paa Hjermelevgaard og Ejere af Hvilshøjgaard.

Ved Matriklen 1688 fik Bjørnholm, der havde 14½ Td. Land dyrket Jord, Hk. 2—2—0—2. Stedet brugtes af Laurs Christensen, og Jorden var fordelt paa 38 »Norderste Agre«, 4 Agre, der gik ned ved Bjørnholm Vad, 16 Agre norden for og 3 Agre østen for Gaarden. Desuden havde den nogen Harkeng⁸⁹⁾, en Del i Bløde og Gunger, samt en Eng ved Kællingbro, »som alt er snart opdreven«.

Da Peder Kjærulf døde 1717, kom Bjørnholm 1723 med hans Enke Margrete Henriksdatter Hem-

⁸⁸⁾ Jerslev H. Tgb. 25. Okt. 1677, i Matriklens Markbog 1683 kaldes den dels Techelgaard og dels Terkelgaard.

⁸⁹⁾ Magert, med Lyng og Ris bevokset Kær. (Fellbergs Ordbog I, 558).

mer⁹⁰⁾ til hendes anden Ægtefælle Jørgen Nielsen Birch til Hvilshøjgaard. Han gik i Armod og døde 1756 som Sagfører i Hjøring, efter at Hvilshøjgaard 1739 var blevet solgt til Købmand Cort Trap i Aalborg, og han solgte 1740 dette Gods til Claus Edv. Ermandinger til Vrejlev Kloster, hvis Enke 1757 købte Nørre Ravnstrup, og Bjørnholm hørte derefter under denne Gaard til i 1860'erne.

1831 var Bjørnholm 1 Gaard og Huset Diget; 1844, da Bjørnholm fik Hk. 1—5—1— $\frac{1}{4}$, var her endvidere 3 Huse. Huset »Diget« laa ved et stort Dige, der var Skel mellem N. Ravnstrup Mark og Bjørnholm Mark. Rester af det saas endnu i Mands Minde. I Aarene 1924—1950 var her Station paa den derefter nedlagte Jernbane Vodskov-Øster Vraa.

Broenvang (Brovang, Brunvang) fik 1688 Hk. 0—0—1—2, laa til N. Ravnstrup og brugtes af Peder Jensen, der nylig havde opført Huset paa N. Ravnstrup Hede og opbrudt 7 Agre til det; de var dels ringe Bygjord af Ler, Sand og ringe Muld og dels ringe Rugjord af Sand og ringe Muld. Senere maa der være blevet opbrudt mere Jord, thi Hk. blev forøget til 2 Skp., og ved Matriklen 1844, da Stedet fik Matr. Nr. 6 af Aagaards Ejerlav, blev Hk. forhøjet til 0—3—2—0. Bruget blev nedlagt i 1880'erne, og Jorden kom under Ravnstrup Møllegaard.

Glinvad, kaldes ogsaa Vester Glinvad til Adskillelse fra Øster og Nørre Glinvad i Dronninglund Sogn. Ved disse Gaarde var der et Vadested over Ørum Aa, og Navnet betyder vel det fedtede og lerede Vad.

Ved Reformationen kom Gaarden med Hundslund Kloster under Kronen og blev 1581 forlenet til Admi-

⁹⁰⁾ Hun købte 1722 Kronens Indløsningsret til Gaarden.

ral P e d e r M u n k til Estvadgaard, Hammelmose m. m., og 1630 laa den under Aastrup Len, men 1649 under Aalborghus, og 1650 blev den pantsat til Righshofmester Corfitz Ulfeldt, der 1661 sammen med Leonora Christina maatte afstaa den til Kronen igen, som 1664 skødede den af Hk. 2—3—3— $\frac{1}{5}$ til Slotsskriver i Kbh. Jakob Ejlersen, fra hvis Arvinger den kom til Ejeren af Hvilshøjgaard, Peder Thomsen Kjærulf, Forpagter paa Hjermelevgaard, hvis Enke 1722 købte Kronens Indløsningsret til Gaarden. 1655 var den bortfæstet til en Niels Christensen⁹¹), og 1662 regnedes den for et Bol af Hk. 2—5—2— $\frac{3}{4}$, der var ved Magt og brugtes af Laurids Mikkelsen. 1683 ansaas den for $\frac{1}{3}$ Gaard, der havde godt 27 Tdr. Land under Plov samt Enge i Sønderkær og ved Huset. Marken bestod af 36 Agre sønden i Marken, de saaedes i 4 Aar og hvilede i 2; 14 Agre sønden for Stedet og af samme Brug, 8 Agre vesten for Stedet og Rundbakken, 10 Agre, af samme Brug; de 7 af disse Agre var ringe Rugjord af Grus, Sand og ringe Muld. Endelig var der norden for Stedet 5 Agre. Stedet havde Sandtørvsvær til Fornødenhed. 1688 fik det Hk. 2—7—3—1, Bruger Søren Larsen. Med Hvilshøjgaard kom Glinvad 1740 til Claus Edv. Ermandinger til Vrejlev Kloster. Han solgte den 1752 for 125 Rdl. (à Kr. 3,20) til sin Foged Jens Laursen Tykskov, og o. 1755 købtes den af Søren Pedersen Kjærulf, f. i Nørgaard i Sterup 1717, d. i Glinvad 1790⁹²). Han blev 1754 gift i Hellum med Anne Steffensdatter af Nakkebjerg, der døde i Glinvad 1795, men allerede 1788 havde Søren Kjærulf solgt Gaarden til sin Søn Peder Sørensen Kjærulf, f. 1762, d. 1813, gift i Hvorup 1791 med Johanne Jensdatter fra Hvoruptorp. 1805 solgte

⁹¹) Tgb. 31. Marts 1655.

⁹²) C. Klitgaard: »Kjærulfske Studier«, S. 59 f.

Peder Kjærulf Glinvad til Poul Mortensen, der 1809 blev Ejer af Klavsholm i Hellevad Sogn, hvorunder Glinvad saa kom til at ligge i en Snæs Aar. Da Peder Kjærulf flyttede fra Glinvad, bosatte han sig i et Hus i Tolstrup i Dronninglund Sogn og drev vist Handel med Kreaturer, og her blev han 1813 ihjelslaaet paa den mest bestialske Maade af seks maskerede Personer, som det synes af Folk fra Tolstrup, med hvem han levede i Ufred. Hans Enke flyttede 1815 til Hyllen i Ulsted S.⁹³).

1815 solgtes V. Glinvad med Klavsholm af J. L. Sch ubert til Kammerraad Chr. Fred. Wichmann, og da han 1822 gik fallit paa Klavsholm, flyttede han til Glinvad, hvor han boede 1831. Han døde i Aalborg 1849, men 1842 ejedes Glinvad af Mølleejer Anton Christensen Schov i Støvring og Chr. Sørensen paa Egholm, som 1842 skødede Gaarden til Jesper Pedersen Kjær, der atter 1846 solgte den, nu af Hk. 1—4—3—½, samt en Eng i Hellevad Sogn til forhenværende Gæstgiver (i Frederikshavn?) Nicolai Wilhelm Kähler, f. o. 1783 i Preetz Provstihave i Holsten. Kähler havde 1827—41 ejet Ellinggaard ved Frederikshavn. Han var gift 1° med Karen Übersax, f. i Fladstrand 1778, død 18...., gift 2° med Sara Übersax, f. Fladstrand o. 1789, d. 1865, Døtre af Købmand, Strandingskommissionær m. m. Frantz Übersax og Mette Katrine Wilsen. Kähler havde inden han kom til Ellinggaard boet i Holsten, hvor den ældste Datter, Antoinette var født 1817 paa det adelige Gods Grünholtz og den yngste, Sofie Margrete, 1823 paa Adelsgodset Stauen. Begge var af 1. Ægteskab.

Kähler solgte 1854 V. Glinvad til Prokurator Peter Fred. Gjerulf, Viborg, f. 1792, hvis Enke Dortea Lund, f. 1802, døde i Lemvig 1883. Gjerulf kunde ikke

⁹³) Se nærmere herom i »Vends. Aarbøger« 1946, S. 330 ff.

eksistere paa Glinvad og maatte 1864 overlade Gaarden til Panthaveren Aalborg Fattigkommission, der 1865 solgte den til Søren Jensen, død 1873, hvis Enke 1874 ægtede Hans Christian Jørgensen, som 1875 skødede Gaarden til Søren Christian Pedersen, der 1887 mageskiftede den til Jens Nielsen, som atter 1889 mageskiftede den til Poul Christian Sørensen, der 1896 ved Fogedudlæg afstod den til Søren Chr. Pedersen.

Kraghede er Navnet paa en forhenværende Hede-strækning, der fra Aagaard i Ørum Sogn strakte sig langs Sysiden af Klavsholm Aa til Sognegrænsen mod Ø. Brønderslev og videre vest paa til Engene ved Vildmosen, idet Heden her løb ud i en Spids: Næsset, nu Nejst. Den Del af Kragheden, der ligger i Ørum Sogn, synes for en stor Del at være blevet opdyrket allerede i Slutningen af Middelalderen, medens en Del af Heden i Ø. Brønderslev Sogn først blev opbrudt i 1870'erne.

Kraghedegaardene i Ørum Sogn laa under Hundslund Kloster og kom med dette under Kronen ved Reformationen.

Peder Dyrskjød nævner blandt sine Forfædre paa mødrene Side Jens Pedersen i Kraghedegaard o. 1500, gift med Johanne Uglå fra Knudseje i Skæve Sogn⁹⁴), Deres Datter Anne Jensdatter var gift med Jens Pedersen i Burholt og havde med ham bl. a. Datteren Else Jensdatter, f. 1530, d. 1606, som var gift med Laurids Pedersen i N. Ravnstrup, f. 1524, d. 1611, og deres Søn Peder Laursen i N. Ravnstrup, f. 1577, d. 1657, var Peder Dyrskjøts Morfader⁹⁵).

1578 blev Enestegaarden Kraghedegaard skødet

⁹⁴) Kgl. Bibl. Langebeks Excerpter, Ms.', 187.

⁹⁵) Jvf. »Vends. Aarbøger« 1925, S. 122.

fra Kronen til Admiral Peder Munk til Estvadgaard, Hammelmose m. m., d. 1623, og i hans Tid brugtes Gaarden 1602 af Jens Pedersen og Erik Pedersen⁹⁶). 1639 tilhørte den Otto Marsvin til Dybæk i Skaane⁹⁷), med hvis Datter Pernille Marsvin den kom til Lave Bille til Havlækkegaard, f. 1607, d. 1679.

Ved Matriklen 1662 fik Gaarden Hk. 6½ Td.; den var vel ved Magt, havde god Græsning og godt Tørveskær samt lidt Fiskeri i Ørum Aa.

I Markbogen 1683 siges, at Gaarden har fornøden Tørvebrændsel i hosliggende fælles Hede, »og saasom paa denne Gaard bor tvende Mænd, som hver haver sin Jord for sig selv, og de besværer dem (over) ej at have lige meget Jord og maa dog contribuere (∴ yde) lige, saa er samme Mænd sat hver for saa meget Jord, som den haver til sin Part og Vaaneder (∴ Bygninger), som her i Forretningen findes opført deres Jorder separeret:

Anders Simonsens Jord (nu Matr Nr. 3) i Syd og Nord 33 Agre, de 13 ledige⁹⁸), de 20 besaaet,

4 Stk. Jord, alle besaaet;

i Øst og Vest 17 Agre, hvoraf de 7 ledige og 10 besaaet, 9 Stykker Jord opbrudt af Heden, besaaet;

9 Agre sydvest for Gaarden, de 7 ledige.

Denne Gaard, nu Ø. K r a g h e d e g a a r d, fik 1688 Hk. 4—3—2—2. Til den laa Enge ved Skarnvad, østen Gaarden, norden Aaen, samt Græsning i Marken og en lille Græsgaard af 4 Høveder og Fællig i Heden til 5 Høveder.

Niels Ottosens Jord (nu Matr Nr. 2). Vesten Gaarden 60 Agre, hvoraf 36 besaaet.

Øster og Vester 20 Stykker, alle besaaet.

Denne Gaard, Vestre K r a g h e d e, fik 1688 Hk. 5—0—2—2, og til den laa Enge ved Aaen, norden Aaen

⁹⁶) Viborg Landst. Dombog A. 1608, Bl. 9.

⁹⁷) Tgb. 17. Okt. 1639.

⁹⁸) ∴: Hvilede.

og sønder i Kæret saaet Græsning i Marken til 9 Høveder og Fællig sønder i Heden til 5 Høveder.

1688 blev den oprindelige Kraghedegaard altsaa delt i to selvstændige Gaarde, Østre Kraghedegaard og Vestre Kraghedegaard eller Store Kraghede, der fra 1707 og til 1722 begge tilhørte Poul Iversen (Wilholt) til Aastrup.

Østre Kraghedegaard (Matr Nr. 3).

Som foran nævnt boede her en Fæster Jens Pedersen 1600, og det er nærmest at antage, at han hørte til den gamle Storbondeslægt her fra 1500erne, idet han selv hørte til Storbønderne. Han havde en Søn Peder Jensen, der 1648 boede i Saksager i Vrejlev Sogn, en Søn Anders Jensen (se nedenfor) og en Datter Karen Jensdatter, der døde o. 1647, og som var gift med Morten Ibsen i Vedsted i Hvetbo Herred, død 1654.

(Morten Ibsen og Karen Jensdatters Børn var: Jep Mortensen, der boede i Vedsted, Jens Mortensen, der 1655 var Ridefoged til Krængerup paa Laaland, Peder Mortensen, som 1640 var Ridefoged til Aalholm Slot paa Laaland, 1646 til Halsted Kloster, 1648 Købmand i Nakskov og senere Borgmester der samt Medlem af Kommissionen til Udarbejdelse af »Danske Lov«, Laurids Mortensen, f. 1614, d. 1674, Præst i Nakskov, der ligesom Broderen Peder antog Navnet Wedsted, og sidstnævnte var Stamfader til Slægten Thura; Dorteia Mortensdatter, gift med Præsten Knud Brun i Rødby, og Karen Mortensdatter, gift med Chr. Pedersen i Aalborg)⁹⁹⁾.

Jens Pedersen i Kraghedegaard efterfulgtes af sin Søn Anders Jensen, der døde 1650; hans Enke Maren Mortensdatter (Mørk), f. 1615, d. Kraghedegaard 1708, 93 Aar gl., der vist var en Kjærulf, fragik Arv og Gæld efter ham¹⁰⁰⁾. Hans Hovedkreditorer var for en Del af Familierne Kjærulf og Mørk, men ogsaa Gaar-

⁹⁹⁾ C. Klitgaard: »Hvetbo Herred« II, 512 ff.

¹⁰⁰⁾ Tgb. 1. Aug. 1650.

dens Ejer, Lave Bille til Havlækkegaard, død 1679, var Kreditor med 53 Rdl. Restance, for hvilken han fik Udlæg i Boet¹⁰¹). Naar det økonomisk set var gaaet saa uheldigt for Anders Jensen, var det »formedelst det store langvarende Regn, Guds Vejrlig og Vande, som næstfor gangen Aar (1648) er overgaaet dette Land«, hvorved han havde »faaet en stor Misvækst paa hans Korn og Mark. Desligesten er der en slem, grulig og smitsom Sygdom, Skab, kommen paa hans Øg og er bortdøde og hannem frafaldne med mere hans Kvæg, saa han fattige Mand deraf er bleven saa forarmet, at han ikke har Formue at kan udgive den Landgilde, han hans Husbond pligtig er for næstforgangne Aar 1648«¹⁰²).

Lignende Tingsvidner om Misvækst og Kvægsyge toges samtidig fra mange Steder i Herredet.

Anders Jensen og Maren Mørk havde følgende 7 Børn¹⁰³), om hvilke jeg ikke har Oplysninger: 1. Maren, 2. Bodil, 3. Johanne, 4. Lars, 5. Jens, 6. Morten og 7. Anne.

Anders Jensens Enke, der 1651 havde Proces med Laurids Mikkelsen i Svennum i Jerslev, blev gift 2° med Anders Simonsen, der boede i Kraghedegaard 1653, 1688 og 1723. Det er ikke oplyst, hvem der ejede Gaarden efter Lave Bille, men sandsynligvis var det Godssamleren Eiler Eilersen Holm til Eskjær, død 1706, fra hvem den kom til Poul Iversen (Wilholt), som efter at have været Forpagter paa Hvidstedgaard 1695 havde købt Aastrup ved Hjøring og som endvidere ejede Overklit og Hæstrupgaard. Han solgte 1722 Aastrup til sine Sønner Iver og Laurids Henrik Wilholt, der 1723 skødede Østre Kraghedegaard til Frederik Kjær til Børglum Kloster; den havde 1688 faaet gl. Hk. 4—3—2

101) a. St. 17. Okt. 1650.

102) a. St. 7. Juni 1649.

103) a. St. 17. Okt. 1650.

—2 og fik 1844 N. Hk. 5—4—1— $\frac{3}{4}$. Indtil 1836 var den derefter Fæstegaard under Børglum Kloster.

1836 solgte C. M. Rottbøll til Børglum Kloster Gaarden for 1200 Rdl. til Jens Chr. Henriksen, der havde været Fæster her.

Om Fæsterne kan iøvrigt oplyses:

Hans Chr. Jensens Enke blev 1737 ved Dom frakendt sit Fæste af Gaarden, som derefter fæstedes 15. Juni 1737 af Jakob Christensen, f. paa Kraghede. Efter ham fulgte 1738 Niels Christensen, der var her til 1772, da Gaarden bortfæstedes til Lars Nielsen Munk, som 1815 efterfulgtes af Christen Larsen, der 1819 byttede Fæste med Hans Jensen, som atter 1831 efterfulgtes af Jens Chr. Henriksen, der blev Ejer af Gaarden 1836. Han solgte 1856 Gaarden, Matr. Nr. 3 a, hvis Hk. nu var formindsket til 4—7—2— $1\frac{1}{2}$, for 1950 Rdl. til Søren Christian Jensen¹⁰⁴), der 1858 forøgede Gaardens Tilliggende ved Køb af Parceller af Ørum Overdrev, men atter solgte noget af dem. S. C. Jensen solgte 1888 Gaarden til Jens Chr. Jensen. Nuværende Ejer Hans Christensen (Risager).

Store Kraghedegaard eller Vestre Kraghedegaard (Matr. Nr. 2). Om de tidligste Ejere se Side 222. Denne Del af den oprindelige Kraghedegaard brugtes 1650 af Oluferiksen, som antagelig var Søn af Erik Pedersen i Kraghedegaard 1602.

Han var gift 1° med Anne? Laursdatter, Datter af Præsten i Ø. Brønderslev Laurids Lauridsen den Ældre¹⁰⁵) og Karen Jensdatter, og 2° (1650) med Mette Andersdatter Kjærulf, Datter af Anders Mor-

104) Viborg Landst. S. og Pb. Børglum-Jerslev H. S. og Pb. Dronningl. H. S. og Pb. Børglum Klosters Arkiv i Landsarkivet.

105) C. Klitgaard: »Kjærulfske Studier«, S. 306 f.

tensen Kjærulf i Store Nejsum¹⁰⁶). Oluf Eriksen fik 1664 Skøde af sin Hustrus Søskende paa noget Selvejergods i Vadum Sogn¹⁰⁷). Oluf Eriksen, der døde o. 1675, havde i hvert Fald 4 Døtre, der for en Del opholdt sig hjemme i Aarene 1672—85, nemlig 1. Anne, 2. Anne, 3. Abellone og 4. Johanne¹⁰⁸).

Efter Oluf Eriksens Død ægtede Enken Niels Ottesen, som med hende fik Fæstet af Gaarden¹⁰⁹ og døde 1716.

1700—1704 boede Peder Pedersen Kjærulf i V. Kraghede eller Store Kraghedegaard, som da og 1722 ejedes af Poul Iversen (Wilholt) til Aastrup. Kjærulf var Søn af Peder Pedersen Kjærulf i Nørresundby og Kirsten Nielsdatter og var født 1671. 1699 blev han gift med Vibeke Iversdatter Dodensig af Nørresundby, hvortil Familien flyttede 1704, og her døde hun 1722, han 1726. Ægteparret havde 10 Børn, af hvilke en Søn Peder Kjærulf blev Toldkontrollør i Moss i Norge¹¹⁰).

Poul Iversen (Wilholt) til Aastrups Sønner Iver og Laurids Henrik Wilholt skødede 1723 Gaarden til Frederik Kjær til Børglum Kloster, og til denne Hovedgaard hørte Store Kraghedegaard, der 1844 fik N. Hk. 5—5—0—2½, indtil Dødsboet efter Justitsraad Niels Hillerup til Børglum Klosters Enke Elisabeth Dyssel Jespersen 1835 skødede den til Prokurator og Hospitalsforstander i Aalborg Niels Juul, og han solgte den atter 1837 til dens hidtidige Fæster Niels Chr. Sørensen fra Stagsted for 1400 Rdl. Sørensens

106) a. St., S. 22.

107) Jerslev H. Tgb. 25. Feb. 1664.

108) Skattemandtalene.

109) Han var Broder til Laurs Ottesen i Hallund og til Jens Ottesen i Ørum, hvis Søn Lars Jensen var Fæster af Kraghedegaard 1707, og Otte Jensen, der var Fæster i Aagaard 1707. Tgb. 23. Juni 1707 og senere.

110) »Kjærulfske Studier«, S. 302 f.

Formænd som Fæstere var L a u r s J e n s e n i 1760erne, hans Søn J e n s L a u r s e n o. 1770; hans Søn L a u r s J e n s e n blev Fæster her 1784. Hans Søn J e n s L a r s e n blev Fæster 1820, og hans Moder boede da paa Gaarden, som 1831 bortfæstedes til N. C. S ø r e n s e n. Sørensen maa dog allerede 1836 have haft Købebrev paa Gaarden, thi i Slutningen af nævnte Aar solgte han den til Prokurator B a r t h o l d S p r e c k e l s e n i Aalborg for 2350 Rdl., men Skødet er først tinglyst 6. Juli 1837, samme Dag som Sørensens Skøde fra Niels Juul tinglystes. Spreckelsen skødede atter Gaarden 1840 for 2900 Rdl. til N i e l s A n d e r s e n L y n g e, som 1847 mageskiftede den med en Gaard i Sulsted af Hk. 2—6—1—2¾ + 2000 Rdl. til N i e l s J e n s e n, der 1853 skødede den til A p h e l i u s W i t h u s e n for 8500 Rdl., som 1854 solgte den for 10,000 Rdl. til A n t h o n J e s s e n. Han solgte derefter 1859 Gaarden, der nu havde faaet Matr. Nr. 2 a og Hk. 5—2—1—1, for 12,000 Rdl. til P e t e r L a r s e n, der 1869 ved Auktionsretsskøde overdrog den til C h r i s t i a n F u n d e r B u c h w a l d, som ved sin Værges A. Hansen 1880 skødede den til C o n r a d A. C. S t a u g a a r d. Han udstykkede den delvis og solgte 1897 Hovedparcellen Matr. Nr. 2 a til H a n s A n t o n C h r i s t e n s e n, hvis Enke M a r t i n e, født S ø r e n s e n, har overdraget Gaarden til sin Søn K n u d H e l m e r C h r i s t e n s e n.

Lille K r a g h e d e, Matr. Nr. 4, ogsaa kaldet P r a m p e r h e d e¹¹¹⁾ kom ved Reformationen med Hundslund Kloster under Kronen og blev 1581 forlenet til Admiral P e d e r M u n k til Hammelse m. m.. 1606—55 boede her J e n s M a d s e n L a u r s e n, Søn af Lars Ovesen Jensen i Nørhalne i Biersted Sogn og Anne Bertelsdatter

111) Eng- og Græsningstaksationen 1683.

Kjærulf¹¹²⁾, og Jens Madsen efterfulgtes som Fæster af sin Søn Bertel Jensen, der nævnes her 1660, da Gaarden var bygfældig for 30 Rdl.¹¹³⁾. Men allerede 1630 var Gaarden blevet delt i 2 Brug, hvoraf det ene kaldtes Lille Kraghede og det andet Kraghedelund eller »østen Jerslev Bro« (se senere) og endnu 1662 stod de for samlet Hk. 5—5—1—1 og regnedes for en Enestegaard under Aalborghus; den havde god Græsning og godt Tørveskær, og der kunde bruges lidt Fiskeri i Ørum Aa, hvis Fæsteren vilde anvende Bekostning paa det. 1663 skødede Kronen Bolet Lille Kraghede til Rentemester Mogens Friis til Favrskov¹¹⁴⁾, der nogle Maaneder senere, 18. Jan. 1664, solgte Gaarden til Forpagter paa Burholt Hans Andersen Holst¹¹⁵⁾.

Forinden vi gaar videre, skal her omtales en Trolovelsessag fra Jens Madsen Laursens Tid. 1. Sept. 1652 havde han i Niels Andersens Hus i Kjærsgaard, antagelig i Hellevad Sogn, tilsagt Anders Nielsen i Jerslev sin Datter Anne til Hustru i Overværelse af Lars Nielsen Kjærulf i Røgelhede, Anders Nielsen i Kjærsgaard og den anden Anders Nielsen samme Sted, og i Medgift lovede Jens Madsen at give Anders Nielsen følgende, hvilket han tog ham i Haand for: 1 Par 2 Aars Foler, 2 »ustraffelige« Øg, 4 af hans bedste Køer, 4 plovfærdige Stude, 4 andre ustraffelige Nød, 1 opredt Seng, 1 Dug, 1 Haandklæde, 1 Par Lystestager, 1 Skovhjulsvo¹¹⁶⁾ og 2 Sæt ustraffeligt Hestetøj, 8 Faar med Lam, og til Afgørelse forærede han Anders Nielsen en 3 Aars Kvie og lovede at fæste en Gaard til ham for 100 Speciedaler. Denne Medgift tyder jo paa, at Jens Madsen var en »holden Mand«; men et er jo at love, et andet at holde Løftet, og 1655 kom det til Retssag mellem Parterne. Anders Nielsen sagde, at der af det lovede endnu manglede 3 Nød, 1 Dug, 1 Skovhjuls-

112) »Kjærulfske Studier«, S. 166; Mandtal til Skatten i Aastrup Len 1606.

113) Tgb. 27. Sept. 1660.

114) Kronens Skøder II, 148.

115) Tgb. 21. April og 12. Maj 1664.

116) Med Hjul uden Jernring om.

vogn, 2 Sæt Hestetøj, 2 Faar, 1 Par Lysestager og 100 Rdl. Jens Madsen vilde ikke erkende, at han havde lovet alt dette og sagde, at de forøvrigt allerede ved Kyndemissetid 1654 var blevet forligt i Sagen. Da de i Retten fremlagte Tingsvidner ikke var overensstemmende, henvises Sagen til Landstingets Afgørelse, men den synes at være blevet forligt forinden den kom dertil¹¹⁷⁾.

Ved Matrikuleringen 1688 fik Halvgaarden Lille Kraghede Hk. 6—6—1—0, og Gaarden havde ca. 44½ Td. Land dyrket Areal. Marken bestod af 11 Agre vesten Gaarden, der saaedes i 5 Aar og hvilede i 3, 24 Agre vesten Dammen, samme Brug og Hvile, Wabachen (Vadbakken?) 20 Agre, samme Brug og Hvile, 2 Stykker Jord i sønder og nær; 7 Stykker Jord opbrudt af Heden, saaedes i 4 Aar og hvilede i 4; sønden og østen for Gaarden var Smedetofte n, 5 Stk. Jord, der saaedes i 5 Aar og hvilede i 3, og sønder derfor var 6 Stk. Jord, der saaedes i 4 Aar og hvilede i 4, og endelig var der et Fald paa 29 Agre østen Dalen, saaedes 5 Aar, hvilede i 3. Der var nogen Eng østen for Gaarden og i Aakrogen, og i Marken var Græsning til 4 Høveder samt i Heden til 5.

Som ovenfor nævnt købte Hans Andersen Holst 1664 Lille Kraghedegaard. Han tilhørte en sønderjysk Slægt, som i en længere Aarrække var ret fremtrædende i Vendsyssel, og som derfor her skal omtales noget nærmere.

Anders Pedersen med Tilnavnet Holst¹¹⁸⁾ var fra Møgeltønder og var i 1640'erne Forpagter af Aalborg Slots »Vester Ladegaard« i Budolfi Sogn og døde ca. 1648¹¹⁹⁾, hvorefter hans Enke Maren Hansdatter forpagtede Burholt i Ø. Brønderslev Sogn, hvilken Forpagtning hun beholdt til 1660, og hun var meget afholdt

117) Tgb. 19. Juli, 9. Aug., 30. Aug. 1655.

118) Almindelig Betegnelse for Sønderjyder og Holstenere.

119) Jerslev H. Tgb. 24. Aug. 1648.

af Gaardens Fæstebønder¹²⁰). Sine sidste Leveaar tilbragte hun i Lille Kraghede, og hun havde mindst 3 Børn: Peder, Jakob og Hans.

1. Peder Andersen Holst, f. i Møgeltønder 1630, d. Sdr. Ravnstrup i Ørum 1. Juli 1693. Boede 1670 og 1688 i Lille Kraghede og tituleres »fornemme Mand¹²¹). Gaarden havde han antagelig forpagtet af sin Broder Hans' Børn, for hvilke han var Værge, men han synes tidligere at have været Handelsmand, thi 1670 stævnedes han af Købmand Laurids Pedersen Brinch i Arendal for 27 Rrdl. med Renter fra 1660 til 1670, hvilke han skyldte Laurids Pedersens Formand Anders Sørensen i Arendal og dennes Børn, og han havde 1660 i Arendal udstedt Brev om at ville betale Beløbet, naar han atter kom til Arendal¹²²). 1677 rejste han Tiltale mod sin bortløbne Avlskarl Chr. Andersen, f. paa Taasinge, der havde medtaget et Par fine Hørgarnslagener, et Par Pudevaar med Kniplinger om og rødt Atlask for Puderne¹²³). Han var antagelig ugift.

2. Jakob Andersen Holst, f. o. 1630, d. 16...., var 1667 Forpagter paa Brønderup i St. Olai Sogn ved Hjøring, men var der ikke 1688. Var gift 1° med Mette Jensdatter og 2° med Inger Christensdatter Lunge og havde 8 Børn, deraf 3 i første Ægteskab, nemlig¹²⁴): a. Anders Jakobsen Holst, der vist boede i Aalborg og nok var Fader til Jakob Andersen Brøndorph i Aalborg og Msr. Tyge Brøndorph i Aalborg. b. Jens Jakobsen Holst, død o. 1721 i Strømsø (Drammen), hvor han var Kæmner 1707 og ikke efterlod Livsarvinger. c. Hans Jakobsen Holst. d. Niels Jakobsen Holst, boede 1721 i

¹²⁰) a. St. 22. Juni 1656.

¹²¹) a. St. 9. Juni 1670 og 17. Maj 1677.

¹²²) a. St. 4. Aug. 1670.

¹²³) a. St. 17. Maj 1677.

¹²⁴) Hjøring Tingbog 23. Sept. 1721, Bl. 99 f.

Skibsby i St. Olai Sogn. e. Henrik Jakobsen Holst, boede 1721 i Trankær i Hørby Sogn. f. Peder Jakobsen Holst, boede 1721 i Riberholt i Aasted Sogn. g. Maren Jakobsdatter Holst, boede 1721 i Ørtoft i Volstrup Sogn, og h. Mette Jakobsdatter Holst, boede 1721 i Hæstrup Sogn.

3. Hans Andersen Holst, f. o. 1630, d. paa Lille Kraghede ca. 4. April. 1667. Opholdt sig i 1650'erne hos Moderen paa Burholt og overtog 1660 Forpagtningen af denne Gaard efter hende; men Maj 1666 flyttede han til Lille Kraghede, som han jo ejede; og her døde han 1667, Boregistrering 4. Juni¹²⁵). Han var gift med Else Pedersdatter Kjærulf, f. o. 1635, der levede i Aug. 1664, men var død før 4. April 1667, Datter af Peder Nielsen Kjærulf i Øster Hebelstrup i Hallund Sogn og Maren Poulsdatter Børialsen¹²⁶).

Efter Hans Holst Død opstod der en Del Bryderi vedrørende Skiftet efter ham og Hustru. Amtsskriver Mogens Willumsen lod gøre Forbud mod videre Behandling af Boet end Registrering, da han mente, at Boet var forbrudt til Kronen, fordi Hans Holst ikke havde betalt Prinsessestyr for 1664¹²⁷). Jakob Holst i Brønderup lod derfor Amtsskriveren indstævne for Jerslev Herreds Ting, og her spurgte han sin Broder Peder Holst og Skamels Madsen fra Aalborg om, af hvad Aarsag de havde understaaet sig i at afhænde det Bol vester paa Kraghede, som ejedes af hans salig Broder Hans Andersens Børn, som han var Formynder for. De tilspurgte svarede, at de havde været hos Amtsskriveren, efter at han havde nedlagt Forbud mod Skifte i Lille Kraghede, og Amtsskrive-

125) Jerslev H. Tgb. 25. Maj 1671.

126) Vennebjerg H. Tgb. 10. Marts 1673; »Kjærulfske Studier«, S. 346. Maren Børialsen var Datter af den adelige Ridefoged til Aalborghus Poul Andersen Børialsen i Hvilshøjgaard.

127) Jerslev H. Tgb. 25. Maj og 3. Juni 1671.

ren havde da sagt, at baade Jordegodset og Løsøret var forbrudt til Kronen for resterende Prinsessestyr, som han ikke nu vilde modtage, fordi der var gjort Regnskab for Skatten i Rentekammeret. De havde saa budt ham først 20, saa 30 og endelig 40 Rdl. for at ordne Sagen, hvortil han svarede: »Kommer I to til mig og byder mig saa mange Penge for en Kvittering paa 8½ Mark, en anden Tid kunde I lade en tale derpaa, saa kunde I vidne, at jeg haver taget saa mange Penge for den Kvittering, men dersom I vil unde mig det Bol vester paa Kraghede, som Oluf Jensen og Christen Mogensens paabor for Betaling — det tilhørte Børnene — skal I faa Lov at holde Skifte paa det andet af deres Gods, naar I lyster«. De havde da af Vankundighed og for hans Trusels Skyld afstaaet Bolet til Amtsskriveren. Hans Andersen var en ret velsitueret Mand, og hans Børn arvede ialt ca. 550 Rdl. efter Forældrene, da Skiftet endelig blev holdt 11. Marts 1669¹²⁸), og 2. April 1668 gav Peder Holst og Jakob Holst Afkald til Peder Nielsen Kjærulf i Ø. Hebelstrup for al den Arv, Hans Andersens Børn kunde tilfalde efter Forældrene¹²⁹). Børnene var: 1 Anders, 2 Peder, 3 Maren og 4 Maren. Af disse Børn døde Anders Holst i Norge før 1743, efterladende sig en Søn; den ene Maren døde antagelig som lille, og den anden Maren døde i Kbh. før 1743 efterladende sig en Søn og en Datter, om hvem intet vidstes; Peder fik Lille Kraghede, se nedenfor.

Peder Hansen Holst, f. o. 1660, d. Juni 1743¹³⁰), var den følgende Ejer af Lille Kraghede, men da han kun var 7 Aar ved Faderens Død, blev Gaarden bortforpagtet eller bestyret af hans Farbroder Peder Andersen Holst

128) Dette Bol maa være Matr. Nr. 1, Vester Kraghede, Vennebjerg H. Tgb. 10. Marts 1673.

129) Jerslev H. Tgb.

130) Skifte i Aalborgshus m. fl. A. N. 130. Han købte 1720 for 29 Rdl. Kronens Indløsningsret til Gaarden.

(se foran). Peder Hansen Holst blev 1691 gift i Ajstrup med Anne Thomasdatter Kjærulf, f. 1663, d. 1704, Datter af Thomas Bertelsen Kjærulf i Sindholt og Karen Pedersdatter¹³¹), men Ægteskabet var barnløst. 1709 skødede Peder Holst til sin Svoger Jens Thomsen Kjærulf i Sindholt og i Henhold til Akkord med sin 1706 afdøde Svoger Bertel Thomsen Kjærulf i Sindholt den Arvepart, som han ved Skifte 2. April 1704 paa sin Hustrus Vegne havde faaet efter hendes Fader Thomas Bertelsen Kjærulf i Sindholt (død 1688), nemlig 1 Gaard og 1 Hus i V. Hjermelev Sogn, Bolet Føjting i Hellum Sogn og Huset Søheden i Jerslev Sogn¹³²). Peder Hansen solgte kort før sin Død 1743 Lille Kraghede til Jørgen Christensen i Kællingbro, der 1752 solgte den for 350 Rdl. (kurant) til sin Søn Christen Jørgensen (Kjærulf), f. Kællingbro i Ørum Sogn 1717, d. 1777¹³³. Christen Jørgensen, der var gift med Johanne Jørgensdatter fra Holtegaard i Dronninglund, havde 5 Børn, der hørte til Egnens Bondearistokrati, nemlig: 1. Jørgen Christensen, f. 1747, d. 1804, Ejer af Østeraagaard ved Hals og gift 1790 med Christiane Ilum Klitgaard fra Sdr. Elkjær; 2. Peder Christensen, f. 1751, d. 1804, Forpagter paa Bjørum og gift 1782 med Anne Jensdatter af Ø. Hebelstrup; 3. Johanne Christensdatter, gift med Bertel Laursen Krog, f. 1748, d. 1796, af Gandrupgaard, der boede i Ø. Gerndrup; 4. Maren Christensdatter, var 1805 ugift i Ø. Gerndrup, og 5. Jørgen Christensen d. Yngre, f. 1761, d. 1806, der fik Lille Kraghedegaard og var gift med Karen Andersdatter af Store Langheden i Dronninglund, f. 1767, d. 1832, med hvem han havde fem Børn.

131) »Kjærulfske Studier«, S. 30.

132) Tbg. 10. Jan. 1709.

133) »Kjærulfske Studier«, S. 387 f.

Jørgen Christensens Enke **K a r e n A n d e r s d a t t e r**, der var »en udmærket blid og huuslig Kone« (Kbg), skødede 1826 Lille Kraghede af Hk. 6—6—3—0 for 1000 Rdl. samt Aftægt til hende til sin Søn **C h r i s t e n J ø r g e n s e n**, der atter 1856 solgte den til sin Søn **J ø r g e n C h r i s t e n s e n** for 6000 Rdl. + Aftægt, efter at den 1844 havde faaet Nyt Hk. 7—1—3—0. Han ejede endnu Gaarden 1896, og i Tidens Løb er der købt adskillige Jordparceller til den.

1950 ejes Gaarden af **J o h a n n e** og **K a t r i n e J ø r g e n s e n**.

V e s t e r K r a g h e d e, Matr. Nr. 1, hed i ældre Tid **K r a g h e d e l u n d**, kaldtes ogsaa »østen Jerslev Broer«¹³⁴).

Gaarden var oprindelig et Afbygge fra Lille Kraghedegaard, med hvilken den endnu 1662 havde fælles Hartkorn, skønt Delingen i to Brug allerede var sket først i 1600'erne, og det ligger jo nær at antage, at der her var blevet fældet en Lund. 1631 oplyses, at paa Grund af Kriegen 1627—29, da Kejsernes Tropper holdt Jylland besat, havde Brugeren **K n u d M i k k e l s e n** kun haft ringe Udsæd 1630¹³⁵); han var endnu Fæster her 1660, og Stedet var da »ved Magt«¹³⁶). »Herligheden« af det hørte under Aalborghus Len, og da Ejeren af Lille Kraghede **H a n s H o l s t** døde 1667, opstod der Strid om Boet mellem Arvingerne og Amtsskriver **M o g e n s W i l l u m s e n**¹³⁷), og **V. K r a g h e d e** (**K r a g h e d e l u n d**), der da brugtes af **O l u f J e n s e n** og **C h r. M o g e n s e n**, kom nu under Kronen som Ejer af det hele. »Herligheden« var 1664 blevet udlagt som Pant til Admiralitetsraad **J e n s L a s s e n** til Dalum

134) Vest for Jerslev Broer ligger i Ø. Brønderslev ogsaa en Gaard »Brogaard«.

135) Jerslev H. Tgb. 14. April 1631.

136) a. St. 27. Sept. 1660.

137) Se foran under Lille Kraghede.

Kloster sammen med meget mere Jordegods for hans store Fordring paa Kronen¹³⁸). 1683 kom Stedet vist ikke tilbage til Kronen ved Revisionskommissionens Inddragelse af en stor Del af Jens Lassens Jordegods, og 1688 fik dette Bol Hk. 3—7—0—2 og var altsaa blevet til en Halvgaard, der brugtes af L a u r s L a u r s e n. Vest for Gaarden laa 5 Stk. Jord, hvoraf 3 var besaaet og 2 hvilede; endvidere 24 Agre, hvoraf 15 var besaaet og 9 hvilede, 9 Agre, hvoraf 7 saaedes og 2 hvilede; 23 Agre, hvoraf 10 saadet og 13 hvilede, samt endelig 8 Agre, der alle hvilede. Sonden for Gaarden var 10 Stk. Jord, der alle var besaaet¹³⁹).

Der var Eng i Marken og ved Aaen, Græsning i Marken til 4 Høveder og Fællig i en skarp Hede til 6 Høveder¹⁴⁰).

1688 ejedes Gaarden af E j l l e r E j l e r s e n Holm til Eskær i Horns Herred, død 1706, og kom vist fra ham til hans Svoger H e n r i k B u g g e til Linderumgaards Datter K a r e n B u g g e, der var gift med P o u l I v e r s e n (Wilholt) til Aastrup, fra hvis Sønner I v e r og P o u l H e n r i k W i l h o l t den 1723 blev solgt til F r e d e r i k K j æ r til Børglum Kloster. Den brugtes da af L a u r s L a u r s e n s Efterfølger C h r i s t e n J e n s e n, der var her 1742. Han efterfulgtes af J a k o b K n u d s e n, som var her 1757 og 1770, og som efterfulgtes af sin Søn C h r i s t e n J a k o b s e n. Det ses ikke, hvornaar han har købt Gaarden fra Børglum Kloster, men 1797 oprettede han Fæstekontrakt med Anders Christensen i Stedet B r o e n, der angives at ligge sønden for Jerslev Bro og hørte til V. Kraghedegaard, som Chr. Jakobsen altsaa da maa have ejet. »Broen« stod for Gl. Hk. 0—4—1—0, men anføres ikke i Matriklen 1688.

138) Kronens Skøder II. 189.

139) Markbogen 1683.

140) Eng- og Græsningstaksationen 1683.

1817 skødede Chr. Jakobsen Vester Kraghedegaard med Stedet ved Broen for 2100 Rdl. Navneværdi (3: Seddelværdi) samt Aftægtsydelse til Jakobsen til Christen Nielsen fra Skarvad i Ø. Brønderslev Sogn, hvis Søn og eneste Arving Christen Christensen overtog Gaardet 1838. Den fik 1844 Nyt Hk. 5—0—1—1½.

Chr. Christensen solgte 1877 Gaarden til Lars Ottesen fra Holtegaard i Dronninglund, død 1912. Nuværende Ejer Anders Jensen fra Try Udflyttere i Dronninglund Sogn.

Kællingbro hørte i Middelalderen til Hundslund Klosters Gods og kom ved Reformationen til Kronen og laa under Aalborghus Len til 1664, da Kronen skødede den til Landsdommer Jens Lassen til Dalum Kloster for en Del af hans Tilgodehavende. Ved Revisionskommissionens Afgørelse 1683 kom den tilbage til Kronen og blev udlagt som Ryttergods. Gaarden fik 1662 7½ Td. Hk., var Enestegaard og vel ved Magt samt havde god Græsning og godt Tørveskær, medens det 1660, efter Kri-gen, havde lydt om den, at den var bygfældig for 20 Rdl. og havde ringe Rug- og Bygsæd og Havresæden øde¹⁴¹). 1688 fik Gaarden Hk. 6—3—3—0, dens dyrkede Areal var 21½ Td. Land; den havde 99 Agre, der saaedes i 4 Aar og hvilede i 2.

1716 solgte Kongen Gaarden til sin Søster Prinsesse Sofie Hedevig til Dronninglund for den høje Pris af 149 Rdl. pr. Td. Hk. (Ørum Tved kostede samtidigt kun 66½ Rdl. pr. Td. Hk.), og Gaarden laa derefter under Dronninglund, men kom ca. 1775 under Langholt. 1623 nævnes en Jeppe Lauridsen i Kællingbro, og han boede her endnu 1643¹⁴². 1653 og 1677 boede her

¹⁴¹) Tgb. 27. Sept. 1660.

¹⁴²) Jordbog over Hundslund Klosters overløbne Gods og Mandtal til Ekstraskat (Rigsarkivet).

Jakob Pedersen, der vist var gift med Jeppes Enke eller Datter. Jakob Pedersen var Sandemand og 12. Sept. 1655 Delegeret ved Prins Christians (Chr. V.) Hylding i Viborg. Han var født 1613 og døde først 1696, men allerede 1684 brugtes Gaarden af hans Søn Jeppe Jakobsen, hvis Enke Johanne Rasmusdatter 1706 ægtede den følgende Fæster Jørgen Christensen Kjærulf, f. i Storgaard i Horsens Sogn 1683, d. 1761, Søn af Chr. Jensen og Maren Jørgensdatter Kjærulf¹⁴³). Johanne Rasmusdatter, der var født o. 1672, og som døde 1717, efterfulgtes som Husmoder i Gaarden af Karen Jensdatter, vist fra Grinsted i Hammer S. Jørgen Kjærulf ejede i Aarene 1729—37 en Del Bøndergods i Hellevad Sogn og synes at have været en velhavende Mand, om hvis 3 Børn af første og 6 Børn af andet Ægteskab henvises til »Kjærulfske Studier«, S. 288—91. De kaldte sig dels Kjærulf og dels Kællingbro.

Efter Jørgen Kjærulf fulgte som Fæster i Kællingbro hans yngste Søn Jørgen Jørgensen Kjællingbro, der var født her 1730, død 1781, gift med Dorte Kirstine Eliasdatter. De boede 1766 i Kællingbro, men flyttede senere til Dal Mølle i Dronninglund S.

1831 brugtes Gaarden, der var Eenestegaard, af en Jens Sørensen, og ved Matriklen 1844 fik den Hk. 4—6—3—2¼. Den solgtes 1845 fra Langholt til Selveje til Lars Peter Markussen, der 1852 skødede den og Matr. Nr. 3 i Ørum Mose til Godsforvalter (ved Langholt) Marcus Chr. Giøe Rosenkrantz Winther, f. 1820, d. 1879. Han boede her og var gift med Johanne Jacobine Vesterby, f. 1830, d. 1904, D. af Prokurator Niels Vesterby i Hjøring. Winther kunde dog ikke begaa sig her i Længden, og 1866 maatte han lade Kreditforeningen af jyske Landejen-

143) »Kjærulfske Studier«, S. 282.

domsbesiddere overtage Kællingbro, hvorefter han 1867 blev kgl. Vejer og Maaler i Aalborg og døde der.

Kreditforeningen skødede efter fire Maaneders Forløb Gaarden til Jørgen Christian Klindt, som 1874 solgte den til Christen Djernis Olesen og Svend Djernis, begge fra Klim, og disse skødede den atter 1882 til Casper Josva Svendsen Djernis, som 1888 endvidere købte Matr. Nr. 1 e af Sønderkær Enge af J. C. Bredstrup til N. Ravnstrup og lagde det under Kællingbro.

Casper Djernis overlod 1918 Gaarden til sin Søn Svend Djernis, som 1942 solgte den til Isak Thorvald Bastholm (Søn af Peter Isaksen Bastholm i Romdrup), som nu ejer den¹⁴⁴).

Sønder Ravnstrup var et i Middelalderen oprettet Afbygge fra Nørre Ravnstrup og tilhørte ligesom denne Hundslund Kloster. Gaarden kaldtes ogsaa Lille Ravnstrup¹⁴⁵). 1503 udstedte Prioren i Klosteret Forleningsbrev paa Livstid til Adelsmanden Anders Markvordsen (Hvide) paa en Gaard sønden for Ravnstrup Mølle dam, hvilken Anders Markvorsen selv havde opbygget, og Klosteret lagde Ejendom til, og 1505 (antagelig 1503) udstedte hans Brev til Klosteret om, at han af Gaarden Sønder Ravnstrup aarlig skulde give 6 Mark Penge¹⁴⁶).

Ved Reformationen kom Gaarden til Kronen, der 1578 skødede den til Admiral Peder Munk til Estvadgaard, Hammelmose m. m., men Gaarden kom tilbage til Kronen, der 1664 skødede den til Rigsmarsk Johan Christoffer Kørbitz, som 1677 solgte den til

144) Jfv. Slægten Bastholm fra Vrejlev; Vends. Aarbøger 1932, S. 256 og 1933, S. 140.

145) Prior Anders Hacks Indværgning af Klosterets Gods 1520.

146) Æ. d. A. 10 og 4.

Hans Fred. Levetzau til Oksholm¹⁴⁷⁾, og herfra kom den under Langholt, hvortil den laa 1717 og 1750, men senere, vist fra ca. 1775 under N. Ravnstrup. 1664 fik den Hk. 10—1—1—1, den var da Enestegaard med 2 Brugere og var ved Magt. 1688 fik den Hk. 9—1—0—2, den havde 69 Tdr. Land dyrket Areal og brugtes af Jens Olsen. Senere deltes Gaarden i 2 Brug og Matr. Nr. 1 og 2. Af Markbogen 1683 ses, at dens Østermark var 69 Agre, der saaedes i 5 Aar og hvilede i 4.

Norden for de anførte 9 Agre var der store Sandhuller i de efterfølgende 27 Agre, som man frygtede for skulde faa Sandflugt. Der var 2 Hedeagre, der saaedes i 5 Aar og hvilede i 4.

Vestermarken bestod af 38 Agre med samme Brug og Hvile »og andet Brug«.

Gaarden havde Ildebjerring af Sand- og Knuptørv til Fornødenhed, den havde Eng i Sleteng og Sønder Eng samt Drift i Hede og Mose til 12 Høveder. Udgiften laa til begge Gaarde og fik 1844 Matr. Nr. 3; den havde intet Gl. Hk., men fik N. Hk. 1 Fdk. 1¼ Alb.

1616 og 1630 boede en Klemen Ibsen i Sdr. Ravnstrup sammen med en Peder Jensen, og Forholdet mellem dem var mindre godt, idet Klemen bl. a. havde sagt, at Peder Jensens Moder var en gammel Troldkone, som var købt fra Ilden. Klemen var gift med Gertrud Klemensdatter, og hun blev 1616 beskyldt for at have paaført Mourids Christensen i Ravnstrup Mølle en svær Sygdom ved Trolddom. En Heks Mette Pedersdatter fra Ulsted, ogsaa kaldet »den vise Pige«, der 1618 blev brændt ved Kjær Herreds Ting for Trolddomsbedrift, have sagt, at Gertrud havde paaført Mølleren den Sygdom, som Mette var hos ham for at kurere ham for. Da Klemen Ibsen ansaa de tagne Tingsvidner i disse to Sager for ærekrænkende for sig og Hustru, krævede han

¹⁴⁷⁾ Tgb. 28. Juni 1683.

dem kendt magtesløse af Viborg Landsting, hvad de ogsaa blev¹⁴⁸). Peder Jensen flyttede fra Sdr. Ravnstrup, og hans Gaardpart blev bortfæstet til Jørgen Rasmussen¹⁴⁹), der vist allerede boede her 1628. Han synes at have været en noget »anløben« Person, thi 1631 rejste Lars Dyrskjød i Aagaard paa Lensmanden paa Aastrup Jørgen Ornings Vegne Tiltale mod ham for løgnagtig Tale. Jørgen Rasmussen havde bl. a. sagt til Lensmanden, at Kongens Fæstere til Aastrup Slot blev forurettet med Ægt, saa 24 Steder havde maattet tage Korn i Jerslev og køre det til Aalborg, »dennem til Undergang«, hvilket var usandfærdigt¹⁵⁰), men værre var dog en Sag, som kom frem 1634¹⁵¹). Herredsfogeden Peder Jensen Kjørulf i Kornumgaard lod ham da tiltale for hans løgnagtige og usandfærdige Opdigt, som han for at fri sig selv for en skammelig Død havde berettet for de kejserlige Tropper i Juni Maaned 1628 om mangan ærlig Mand, nemlig at de havde lagt Raad op om at dræbe Kejserens Folk, naar Kongens Flaade kom for Landet, og at de skulde have Vaaben og Værger nedgravet i Jorden til at uddele blandt Almuen for derved at døde Kejserens Folk. I den Anledning blev mange Dannemænd paagrebet, nogle ynkelig pint og plaget, en Part fængslet¹⁵²), stokket og blokket, saa deres Formue maatte sættes i Pant, før de blev løsladt af Fængslet. Han havde ogsaa løjet om Kongen og fortalt, at Kongen havde sendt 700 Musketter, som var blevet nedgravet, saa Landet for hans Løgn stod i Fare, og havde Gud ikke hjulpet, da var det blevet afbrændt. Herredsfogeden mente derfor at Jørgen burde dømmes i Kongens Naade og Unaade.

148) Landstingsdombog A. 1618, Bl. 253 og 342 b.

149) Tgb. 14. April 1631.

150) Tgb. 10. Marts 1631.

151) a. St. Foraar 1635 (Dato mangler).

152) Blandt de fængslede var Lars Dyrskjød og de senere i Tingsvidnet nævnte Mænd.

Under Sagen blev fremlagt Tingsvidne om, at Jørgen Rasmussen 25. Juni 1628 havde udtalt paa Sæby Raadhus, at Oluf Pedersen (Mørk) i Røgelhede, Christen Nielsen i Holmgaard (i Hellum), Peder Jensen (Kjærulf) i Kornumgaard, Jens Tøgersen i Kalum med flere skulde have aftalt, at naar Kongens Skibe kom i Hals Fjord for at sætte Folk i Land, og en af disse viste 3 hvide Flag, og Kejserens Folk saa gik imod dem for at hindre Landgangen — — (bort af Fugt) — — med Hellebarder, Sideværger — — (bort af Fugt) en Høj begravet i Kister at uddele blandt Folk¹⁵³), desligeste at de skulde have taget af Kokkeskov (?) for Sundby nogle halve Tønder Krudt og indlagt paa Kirkeloftet. Endvidere fremlagdes Tingsvidne af 26. Sept. 1629 angaaende, at Svend Pedersen i Lunderager, Ridefoged til Hundslund Kloster, og Peder Mogensen (Vognsen), Skriver paa Hundslund Kloster, paa Hundslund Birketing havde vidnet, at det var dem vitterligt, at Lars Skyt (Dyrskjøt) i Aagaard blev pint, og Aarsagen dertil var efter Lars Skyts Beretning, at Jørgen Rasmussen havde udtalt om ham ligesom om de andre. 11. Sept. 1634 vidnede Oluf Pedersen i Røgelhede, Chr. Nielsen i Holmgaard, Jens Tøgersen i Kalum paa Jerslev Herreds Ting, at de som Følge af Jørgen Rasmussens Løgne blev taget til Fange af Kejserens Folk og ført til Sæby og indsat i Profoshuset¹⁵⁴), og ved Guds Hjælp og Penge var de blevet befriet, hvilket kostede Oluf Pedersen og hans Gaardmand¹⁵⁵) 20 Daler, Chr. Nielsen 9 Daler 1 Mk. og Jens Tøgersen 20 Daler. De nævnte Mænd samt Jens Andersen i Lem i Hellevad Sogn

153) Meningen maa være, at der har været nedgravet Vaaben til at uddele til Befolkningen, naar Rejsningen mod Fjenden skulde finde Sted.

154) Militær Arrest.

155) Gaardmand = den Mand, der boede i Gaarde med ham i Røgelhede.

gav 28. Aug. 1634 Herredsfoged Peder Jensen Kjærulf Fuldmagt til at rejse Tiltale mod Jørgen Rasmussen paa deres Vegne, og 11. Sept. og 25. Sept. gik der ved Jerslev H. Ting »uendelige« Domme over Jørgen, der blev dømt i Kongens Naade og Unaade, men han mødte ikke ved Tinget og udeblev ligeledes, da der i Foraaret 1635 gik endelig Dom over ham med samme Resultat. Han var dog ikke rømt, idet han ses at have faaet Genpart af Dommen, og han boede endnu i Sdr. Ravnstrup i August 1638, da hans Raaling med alt Indbo brændte¹⁵⁶). 1642 brugtes Sdr. Ravnstrup af 3 Mænd, af hvilke Christen Poulsen holdt en Tjenestekarl og var Lægdsmand med Hensyn til Skatteligningen. Han blev nævnte Aar sammen med den anden Lægdsmand i Sognet tiltalt af Lensmanden paa Aastrup for i flere Aar at have leveret urigtigt Mandtal af Sognet. Han og den anden Lægdsmand, Jens Laursen i Ørum, havde af Skattemandtallet udeladt 5 Bols mænd, 6 Indsiddere, 1 Embedsmand (∴ Haandværker) og nogle Tjenestekarle, og det var jo en alvorlig Forseelse¹⁵⁷).

Chr. Poulsen var formodentlig Farfar til Chr. Poulsen Ravnstrup, som 1727 var Købmand i Aalborg.

1660 var Husene i Sdr. Ravnstrup nogenlunde ved Magt, men Rug- og Bygsæd var ringe og Havreavlen øde¹⁵⁸). Her var da ligesom ogsaa 1677 to Fæstere: Christen Jensen og Peder Lauridsen, men 1688 var her kun én, Jens Olesen, og 1693 døde her Peder Andersen Holst, 63 Aar gl. (se Lille Kraghede). 1717 var Gaarden bortfæstet til Jens Jensen, Søn af Jens Jensen i Trøgdrup i Hellevad¹⁵⁹). 1801 og 1844 var her 2

156) Tgb. 14. Marts 1639.

157) a. St. 25. Aug. og 1. Sept. 1642.

158) a. St. 27. Sept. 1660.

159) Han og hans 6 Søskende nævnes i Tingbogen 21. April 1712 som Arvinger efter deres Broder Brændevinsbrænder Simon i København.

Gaarde, begge under N. Ravnstrup, nemlig Matr. Nr. 1, Jens Sørensen, der havde Gl. Hk. 4—4—2—1, Nyt Hk. 2—6—2— $\frac{3}{4}$, og Matr. Nr. 2, Ths. Jakobsen, havde 1844 samme Gl. Hk. som Nr. 1, men fik nu Hk. 2—5—1—0. Den er nu udflyttet mod Syd til Vejen Kraghede—Hjallerup.

1853 ejedes begge Gaardene af Simon Møldrup¹⁶⁰), der nævnte Aar solgte Matr. Nr. 1 til Svend Pedersen for 1800 Rdl., efter at Jens Sørensens Enke havde kvitteret Fæstet, og Matr. Nr. 2 blev solgt til Thomas Peter Jensen, efter at Ths. Jakobsens Enke havde kvitteret Fæstet.

Den vesterste Gaard (Matr. Nr. 1) solgtes i 1850erne til Hellevad-Ørum Kommune, der har opført en lang Hovedbygning til Fattiggård og Skole. Skolen nedlagdes 1900, da en ny byggedes i Ørum Mejeriby, og Fattiggården omdannedes 1937 til et Alderdoms-asyl, som senere er afløst af et Alderdomshjem i Klokkeholm i Hellevad Sogn.

Støvbakken eller Skarvadhus er antagelig det Hus »paa Bakken«, som nævnes 1655¹⁶¹). Det laa tæt op til Sognegrænsen mod Ø. Brønderslev ved Overgangen over Lindholm Aa, hvilket Vad kaldtes Skarvad, og Huset kaldtes derfor Skarvadhus til Adskillelse fra Bolet Skarvad i Ø. Brønderslev Sogn.

Ved Skarvad, hvorover der først i 1680erne synes at være kommet Træbro i Stedet for det stenlagte Vadested, var der et »Bedested«, : privilegeret Kro, paa nordre Side af Aaen, som her ogsaa dannede Herredsgrænse, og sandsynligvis dreves der Krohold saa vel i Bolet Skarvad som i Skarvadhus, hvilket sidste 1622 betegnedes som et Ene-

160) Det ses ikke af Realregistret, hvornaar Gaarden er solgt fra Ravnstrup.

161) Tgb. 31. Maj.

stegadehus, hvis daværende Fæster Villads Madsen aarligt svarede 1 Mark i Huspenge til Ejeren Lave Bille til Havløkkegaard paa Laaland. Ved Matrikuleringen 1688 fik Huset Hk. 0—2—3—1, og det havde 5½ Td. Land dyrket Areal, som var fordelt paa 22 Agre, der saaedes i 4 Aar og hvilede i 2, samt 2 Stykker Jord, som var opbrudt Hede, og som paa Grund af Jordmangel saaedes aarligt, medens Bruget deraf burde være som de andre Agres. Stedet havde ingen Eng, men Græsning i Heden til 3 Høveder. Fæsteren hed Hans Knudsen.

I Begyndelsen af 1700erne og 1722 ejedes Skarvadhus af Poul Iversen til Aastrup, hvis Sønner Iver og Laurids Henrik Wilholt 1723 solgte Stedet til Frederik Kjær til Børglum Kloster¹⁶²). 1726 blev Enken Johanne Mortensdatter sagsøgt af Ridefogeden til Børglum Kloster og krævet fradømt Fæstet af Skarvad og Støvbakken for Landgilderestance 14 Daler og 1 Td. Mjød aarlig, og samtidigt sagsøgte hun af Jesper Lykke paa Sdr. Elkær for Skyld for Rug og Mjød, saa det synes, som om hun har drevet Krohold baade i Bolet Skarvad i Ø. Brønderslev Sogn og i Skarvadhus. Det ses ikke, hvornaar Stedet er solgt fra Børglum Kloster, men antagelig skete det o. 1795. I Folketællingen 1801 nævnes i Skarvadhus en Enke Karen Christensdatter, 25 Aar, og hendes Søn Anders Andersen, 10 Aar, og 1831 ejedes og brugtes Stedet af Laurs Pedersen. 1844 matrikuleredes det som Kraghede Nr. 5 og fik Hk. 0—5—3—2¼. 1841 skødede Laurs Pedersen Huset til Niels Chr. Thomsen, der 1865 solgte det til Thomas Laurits Nielsen. Da Landevejen Nørresundby-Hjøring o. 1850 blev anlagt og

¹⁶²) Han fik 1723 for sig og fremtidige Ejere af Børglum Kloster kgl. Bevilling til at drive Krohold i Skarvad i Ø. Brønderslev Sogn paa »den almindelige Landevej« Aalborg-Hjøring mod en aarlige Afgift af 10 Rdl. og med Ret til at brygge Øl og brænde Brændevin. (Kronens Skøder).

kom til at gaa over Sulsted-Tylstrup-Brønderslev, mistede Kroholdet i Skarvad sin Betydning og ophørte. Th. L. Nielsen forøgede 1875 Skarvadhus' Tilliggende ved Køb af Parcel Nr. 3 e af Østre Kraghedegaard, og hans Enke Jensine Nikoline Sørensen skødede 1881 Stedet til Svend Larsen, som 1882—1894 yderligere forøgede Stedets Jordtilliggende med Parceller af Østre Kraghedegaard. Nuværende Ejer Johannes Christensen fra Store Kraghedegaard.

Ørum Tved er to Gaarde nordligst i Sognet, hvor Klokkerholm Bæk udmunder i Ryaa. Stednavneforskerne har tidligere ment, at »tved« var et Jordstykke, som var afskaaret eller afgrænset af to Vandløb eller to Skovstrækninger, idet den oprindelige Betydning er en Afskæring (thveit), men i Stednavne kan tved ogsaa betyde en Rydning, et Indhug, i en Skov, hvad Navne som bl. a. Løgtved, Føltved og Tvedegaardene i Dronninglund Sogn viser¹⁶³), og det kan maaske da formodes, at Ørum Tved har været Skovland, men synes dog snarere at henpege paa, at Gaarden ligger, hvor Klokkerholm Bæk og Ryaa løber sammen. Ørum Tved kom med Hundslund Kloster under Kronen ved Reformationen, og 1642 laa Stedet under Aastrup Len¹⁶⁴), men 1649 under Aalborghus Len, hvor fra det 1650 blev udlagt til Rigshofmester Corfitz Ulfeldt, som 1661 sammen med Fyrstinde Leonora Christina maatte tilbageskøde det til Kronen. Det var 1662 en halv Enestegaard af Hk. 4½ Td.. Det brugtes af Hans Laurson, og 1660 var Husene byg-fældige for 20 Rdl., og der var efter Krigen kun ringe Rug- og Bygsæd, og Havresæden var øde¹⁶⁵). Bedre stod det ikke til 1662, da der siges, at Husene er forfaldne og

163) Kr. Hald: »Vore Stednavne«, S. 148 ff.

164) Tgb. 25. Aug. 1642.

165) a. St. 27. Sept. 1660.

Manden »flux forarmet«, men naar han var »ved Magt«, kunde han bruge temmelig godt Fiskeri i Ørum Aa, og der var god Græsning og godt Tørveskær til Gaarden. 1664 skødede Kongen den til Landsdommer J e n s L a s s e n til Dalum Kloster, men ved Revision af hans Forhold kom den 1683 tilbage til Kronen og blev udlagt som Ryttergods, hvorefter den 1716 blev solgt til Kongens Søster, Prinsesse Sofie Hede vig til Dronninglund, og den var da delt i 2 Brug. 1688 fik den Hk. 3—3—1—0, den dreves da af N i e l s C h r i s t e n s e n og B e r t e l J e n s e n og havde ca. 23 Tdr. Land dyrket Areal.

I Markbogen 1683 nævnes 18 Agre syd for R e n e n, 4 Agre nord for R e n e n, 6 L a n g a g r e, 2 L a n g a g e r B l o k k e r, 6 L e r g r a v s a g r e, 10 Agre i B æ k k e f a l d e t, 7 i L u n d e f a l d e t, der brugtes aarligt, 5 N ø r r e T o f t a g r e og 7 S ø n d e r T o f t a g r e. Der var Ildebjerring af Knuptørv og Splittørv til aarlig For-nødenhed, hvilke de gravede i Ørum Fælleshede. Til Gaarden var Græsning i Indmarken til 6 Høveder. 1784 og 1844 laa Gaarden under N. Ravnstrup, og saa vel 1801 som 1844 var den delt i 2 Gaarde. Matr. Nr. 1, Bruger A n d e r s C h r i s t e n s e n, Gl. Hk. 1—5—2—1½, Nyt Hk. 2—4—2—1½ og Matr. Nr. 2 Gl. Hk. 1—5—2—1½, Nyt Hk. 2—7—0—1¾. Under Gaarden hørte Overdrev Matr. Nr. 3, intet Gl. Hk., Nyt Hk. 0—4—0—1¼. 1813—30 boede her den »agtværdige Mand« M i k k e l C h r i s t i a n N i e l s e n M ø r k, f. H e l l u m 1763, d. Ørum 1830. Hans Broder L a u r s M ø r k ejede Vesterheden i Hals, og hans Broder N i e l s M ø r k ejede Kvisselholt i Dronninglund Sogn¹⁶⁶). De var Sønner af Niels Mikkelsen Mørk i Slettingen og Johanne Larsdatter.

Matr. Nr. 1 blev 1857 solgt af P. R. Lundbye i Nørre Ravnstrup til Fæsteren N. C h r. M a t h i a s e n, og Matr.

¹⁶⁶) Om denne ansete Familie se »Vendsysselske Aarbøger« 1946, S. 393 ff.

Nr. 2 blev 1872 solgt af H. Bredstrup til Fæsteren Poul Christensen.

Fra Tid til anden og særlig efter Udskiftningen 1801 nævnes en Del Bebyggelser i Sognet, der ikke forekommer i de ældste Matrikler, saaledes:

Kærholm, der efter »Kejsertiden« kun havde meget ringe Udsæd 1630¹⁶⁷).

Porten, Bruger Chr. Mikkelsen, der ligeledes havde haft ringe Udsæd¹⁶⁸).

Kjeldsgaard, brugtes 1642 og 2 Mænd¹⁶⁹).

Skeen eller Skerne¹⁷⁰), Morten Pedersen, nævnes oftere i Tingbogen 1654 og var 1845 et Hus, men anføres ikke med Navn i Matriklen 1844.

Degnebolet kom med Hundslund Kloster under Kronen 1536 og blev 1650 pantsat til Hofmester Corfitz Ulfeldt, der 1661 tillige med Leonora Christina maatte afstaa det til Kronen igen, og det blev derefter 1664 tilskødet Slotsskriver Jakob Ejlersen i Kbh., hvis Arvinger solgte dette Sted, der 1688 fik Hk. 0—4—0—1 og brugtes af Degnen Knud Christensen, til Peder Thomsen Kjærulf til Hvilshøjgaard, og 1727 ejedes det af hans Hustrus 2. Mand Jørgen Nielsen Birch. 1690 havde Degnen her intet Bol, men boede i et Lejehus og nærrede sig mere som Bonde end som Degn. Degnebolet kom under N. Ravnstrup.

1655 nævnes Nørrekrat og Lunden paa Ørum Mark¹⁷¹). Lunden var 1845 en Gaard og et Hus.

Brønden angives 1801 at være 4 Huse, men 1845

167) Tgb. 14. April 1631.

168) a. St.

169) a. St. 25. Aug. 1642.

170) Navnet Skern, Skeen, betyder muligt et klart Vandløb. Jfv. Skeen i Uggerby Sogn og Skern i flere Sogne.

171) Tgb. 2. Aug. 1655.

kun 2; de 2 andre var vel Brøndens Mark. Melbrønd solgtes 1813 af Mikkel Chr. Mørk i Ørumtved for 600 Rdl. til Lars Pedersen i Hulhøj i Hallund Sogn.

Diget var 1801 et Hus til N. Ravnstrup og laa ved N. Ravnstrups nordre Markdige, det havde intet Gl. Hk. og fik 1844 Hk. 0—3—0—2.

Aagaards Overdrev er antagelig Bebyggelse fra o. 1850.

Bovet var 1845 et Hus.

Dalgård var 1845 en Gaard, der ikke nævnes 1801; den er en Udflyttergaard, Matr. Nr. 18 a.

Bjørnholmhus nævnes 1845 som 1 Hus.

Hellede var 1845 et Hus. »Hellede« betegner et Morads; Huset laa syd for Ørum Bæk. »Helledes Hede« vest for Byen fik 1844 Hk. 0—0—1—1¼ og laa til 15 Huse i Ørum By.

Pindkrogen var 1845 et Hus.

Nymarken er Bebyggelse fra efter 1844, bl. a. Ravnstrup Møllegaard 4 a, og den nye Ørum By syd og øst for Kirken, hvor der 1896 byggedes Forsamlingshus, 1898 Andelsmejeri og 1904 Mølle.

Trindbjerg var 1845 en Gaard.

Ravnstrup Hede var 1845 et Hus.

Sønderhede er bygget efter 1845, ligeledes Vestermarken.

Sønderkær 1844 — 10 Matr. Nr. laa til N. Ravnstrup.

Ørumhede var 1845 et Hus.

Ørum Overdrev 1844 — 28 Matr. Nr. laa til forskellige.

Ørum Mose 1844 — 35 Matr. Nr. laa til forskellige.

Østermarken var 1845 tre Huse.

I »Vendsysselske Aarbøger« 1935 har jeg berettet en Del om de Ulykker: Misvækst og Kvægsyge, som Tid til

anden ramte Vendsyssel, og i samme Skrift 1932 har Overdyrlæge Kr. Klastrup udførligt fortalt om Kvægpesten 1746—48, der ogsaa ramte Ørum Sogn føleligt. Her skal derfor kun anføres, at der 20. Nov. 1710 toges Tingsvidne om, at S m e d e g a a r d og 3 andre Gaarde i Ørum By havde staaet øde og ubeboet i flere Aar, og Præsten havde ikke faaet Offer eller Tiende af dem. Det var Vinterrugen, som særligt havde svigtet i nogle Aar, vel paa Grund af Vandskade, og samtidigt herskede der Kvægsyge.

ØRUM KIRKE

Ørum Kirke, der vist var viet til S c t. J ø r g e n, er en lille romansk Bygning, der hører til en Gruppe senromanske Teglstenskirker, som strækker sig tværs over Vendsyssel fra Maarup til Dronninglund¹⁷²), og den er antagelig opført omkring Tiden 1250. Den bestaar af Skib og Kor med Apsis samt et nyere Vaabenhus. Apsis har muret, profileret Sokkel og er ved Pilastre delt i Felter, der foroven afsluttes af en Buerække. Kor og Skib (ogsaa Vestgavlen, der er bevaret indtil Taglinien) har været inddelt paa samme Maade, dog med flade Buer paa Skibets Sidemure, der for en Del er ommuret, hvad navnlig gælder Sydmuren, der bærer Aarstallet 1791 og Peter R o l d til N. Ravnstrup og Hustru D o r t e M e l d a h l s Navne cifre. Paa Vestgavlen findes C. F. H a g s t r ø m til N. Ravnstrup og Hustru A n n e S t e e n f e l d t s Navne cifre, vist fra o. 1780. De oprindelige rundbuede Døre og enkelte af de gamle Vinduer er bevaret. Skibet har Bjælkeloft, men Koret er overhvælvet, og fra det fører en lav fladbuget Dør ind i Apsis gennem en Mur. Paa

172) M. Mackeprang »Romanske Teglstenskirker i Vendsyssel. (Aarbøger for nord. Oldkyndighed 1914).

hver Side af den runde Korbue er Sidenicher, hvor der i katolsk Tid har været Sidealtre.

Korh vælvingerne har Kalkmalerier fra katolsk Tid, der i Præsten P. K. Paludans Manuskript om »Aalborg Stifts Gejstlighed« fra ca. 1750¹⁷³) beskrives saaledes: Paa Korh vælvingerne ses: 1. Sct. Jørgen med Dragen; 2. En Person, som har afskudt mange Pile i Kristi Legeme paa Korset, mod hvilket han staar og sigter; 3. Jomfru Marie med Englevinger og et Kors i Haanden samt Følgeskab af hellige Kvinder; 4. Paven med Hellebard i Haanden og Følgeskab af navngivne Helgener. Billederne er nu overkalket, hvilket muligt er sket ved Kirkens Istandsættelse 1791. 1652 toges der Syn over Kirken, hvis søndre Side var næsten skilt ad, og østre Ende var udskredet; nordre Side var meget forfalden paa Tagblyet, saa det regnede ned i Kirken, og V a a b e n h u s e t var ligeledes meget forfaldent og manglede Tagsten; Kirkeloftet var raaddent og Stolene meget brøstfældige¹⁷⁴).

Kirkeværgen Morten Nielsen Kjærulf i N. Ravnstrup fik saa kgl. Bevilling til at laane 20 Rdl. af Jerslev Kirke, 20 af Hellevad og 10 af Hellum¹⁷⁵), men der skulde spares ved Ombygningen, og allerede 1666 manglede der en Del Bly paa Taget, og Kirkeloftet kan ikke være blevet fornyet 1652, thi det var fremdeles saa raaddent, at det skulde fornyes. Der manglede et Vindue i Kirkens østre Ende og nogle Ruder paa søndre Side, og Kirkegaardsdiget skulde istandsættes¹⁷⁶).

Alt er tavlen var 1652 meget skilt ad og forhavet; den nuværende Tavle er et Renæssancearbejde fra 1699¹⁷⁷), men Billedet, der forestiller Christus med Disciplene, er malet af Fru Lucie Ingemann og er intet

173) Kallske Saml. i Folio Nr. 112, S. 52 (Kgl. Bibliotek).

174) Tgb. 12. Feb. 1652.

175) a. St. 29. Juli 1652.

176) a. St. 19. April 1666.

177) Trap: Danmark, 4. Udg. V, 193.

Kunstværk. Paa Fløjene staar Indstiftelsesordene til Nadveren og Aarstallet 1699, og paa Topstykket ses Gud Fader holdende Jordkloden i sin Haand og nedenunder staar »Omnium misereor¹⁷⁸⁾).

Alterstagerne af Messing er skænket 1621 af Delefoged Lars Pedersen Dyrskjøt i Aagaard, der var Kirkeværge, og han har ogsaa 1623 ladet lave Alterkalken af Sølv. Døbefonten af Granit er fra romansk Tid og vel samtidig med Kirkens Opførelse. Den er prydet med Rundbuer, og for nogle Aar siden opdagedes der en Runeskrift paa den, hvilken Runologen Erik Moltke har tydet som »Me fecit Nicolaus« (Niels lavede mig) altsaa Runeskrift fra saa sen Tid som o. 1250.

D a a b s f a d e t er af Messing og er et typisk Fabriksarbejde, ornamenteret i Bunden med Cirkelfelter og meningsløse Bogstavværker, maaske Efterligning af middelalderlige Majuskelindskrifter paa Latin. Indenfor Cirklerne er et Billede af de to Spejdere med Druerklassen. Paa Fadets brede Rand er yderst en Række Pyntefigurer og indenfor staar med store Majuskler¹⁷⁹⁾ Andres A. Spandeth Rip. Indenfor findes en Krans af smaa Kors og nedenfor Aarstallet 1630. Fadet har antagelig været et Brugs- eller Pyntefad i en fornem Ribefamilie, i hvilken Henseende skal bemærkes, at der i Spandet Sogn i Tønder Amt sydøst for Ribe var en stor Gaard, Spandegaard, som o. 1585 blev delt i flere Gaarde, og som utvivlsomt var Hjemstedet for den fornemme Familie Spandet i Ribe. I denne By boede i Slutningen af 1500'erne Anders Pedersen Spandet, der var Købmand og blev Raadmand 1620, død 1621. Han blev 1600 gift med Mette Andersdatter Lund af fornem Ribeslægt, og de var Forældre til Anne Spandet, gift med Købmand Rasmus Kiersing, hvis Søn Anders Spandet (Kiersing), f. 1637, blev Præst i

¹⁷⁸⁾ Jeg forbarmer mig over alle.

¹⁷⁹⁾ Majuskler = store Bogstaver, i Nutidsskrift Versaller.

Nykirke i Ribe Stift, samt til **A n d r e s S p a n d e t**, hvis Navn staar paa Døbefadet i Ørum, og som antagelig var Købmand i Ribe 1630¹⁸⁰).

Paa et andet Sted yderst paa Daabsfadets Rand staar med smaa Majuskler **I. H. M. H.** samt **J e n s H ø g** til Vang og Hustru **M a r g r e t e H o l c k s V a a b e n e r** og Aarstallet 1631. Hvorledes Fadet er kommet til dem, kan ikke siges, men under og efter Kejserkrigen 1627—29 skiftede saa meget Bohave Ejer. Endelig er paa Fadets Kant graveret Kursivbogstaverne **P. S. F. — D. G. D. T.**, der henpeger paa Kirkens Ejer 1751 **P e d e r S t e e n f e l d t** til Klausholm i Hellevad S. og Hustru **D o r t e G u n d e r s d a t t e r T o r u p**.

Om Daabsfadets Historie før det kom til Ørum Kirke kan fremsættes følgende Gisning: **J e n s H ø g** til Vang døde 1648, og Godset overgik da til hans Søn **G r e g e r s H ø g**, som døde 1695. I Ægteskabet med **A n n e K a t r i n e S c h e s t e d** havde han bl. a. Datteren **I d a M a r g r e t e H ø g**, som boede og døde paa Bondegaarden Langholt i Skæve og var ugift, død i smaa Kaar 1755, og Datteren **A n n e M a r i e H ø g**, der boede paa Hedegaard i Hallund Sogn og døde der ugift i Maj 1732 i en Alder af 53 Aar. Skifteforretningen efter hende findes i Aalborg-hus' m. fl. A. Skifteprotokol 1732, Bl. 217 b, og viser, at der i hendes Bo var adskillige Ting fra hendes fornemme Hjem paa Vang, bl. a. en Del Bøger og Sølvstøjt samt et **M e s s i n g b æ k k e n**, som ved Auktionen blev solgt for 4 Mark til **S ø r e n (T h o m s e n)** i Skarvad i Ø. Brønderslev Sogn, hvor han var Selvejer og Kromand og efterfulgtes af **P e d e r K n u d s e n W o r m**, som døde her 1748, hvorefter hans Enke og anden Ægtefælle fortsatte Kroholdet. Da disse Personer var ubemidlede, ligger det

¹⁸⁰) **J. Kinch**: Ribe Bys Historie II (flere Steder) og **Anders Pedersen Spandets Familieoptegnelser** i **Peder Terpagers Ekscerptbog** i Universitetsbiblioteket i Oslo.

nær at antage, at det pyntelige Messingfad er blevet solgt til Ørum Kirkes Ejer Peder Mathiasen Steinfeldt.

Prædikestolen er i Renæssancestil. Den var 1652 meget skilt ad i Limningen¹⁸¹⁾ og er vel da blevet istandsat. I Vestenden af Kirken er et Pulpitur i samme Stil. Endelig hænger der i Korbuen en firkantet Kobberplade, som bærer følgende Indskrift¹⁸²⁾:

»Jeg Niels Mortensen Kjærulf, residerende paa Hejsselt udi Torslev Sogn, kundgiør her med for Meenige Ørum-Sogns Indbyggere, som nu ere eller herefter kommendes vorder; saavel som for alle andre, hvo det være kand, at efter som mig er given til Afsonelse for den Overlast, som mig udi Torslev Præstegaard blev tilføjet d. 2. Juni 1671, Penge 100 Sldr. da haver jeg, Guds Navn for alding til Ære, som mig fra større Ulykke, end mig samme Tiid vederfores, naadeligen bevarede, og ved Liv og Helbred opholdte, fra mig hengiven og til Ørums-Kirke, liggende udi Vendsyssel, udi Jerslef Herred, foræret forskrevne 100 Sldl., som skal være og blive fornævnte Kirke til en ævigvarende Capital. Og Renten aarligen til Kirkens Gavn og Forbedring at komme, dog saa, at den nuværende Sogne-Degn, saavel som hans Efterkommere, af samme Rente maa nyde aarligen een Sletdaler, for sin ringe Indkomstes Skyld, og den Tavle at holde reen. Og haver Herreds-Provsten tillige med Stædets Sogne-Præst og Kirke-Værger denne Gave paa forskrevne Maade at forvaldte, som de for Gud og christen Øvrighed agter at forsvare, og ingen anden sig der med at befatte; Saa som Pengene ogsaa Dennem allerede i Hænderne ere leverede, hvilke de strax haver hos visse (∴: solide) Folk paa Rente at udsætte, og Kirken der for Rigtighed at gjøre: Eragtende første Aars Rente til St. Hans Dag 1673 at forfalde og siden fremdeles aarligen til den Tiid. Derimod haver jeg, Niels Mortensen Kjærulf, mig forbeholden at nyde mit Begravelses-Stæd fri udi fornævnte Ørum-Kirke hos mine Forfædre, om jeg eller

181) Tgb. 12. Feb. 1652.

182) »Vends. Aarbøger« 1924, S. 257. Om N. M. Kjærulf se C. Klitgaard: »Kjærulfske Studier«, S. 311. Han var født paa N. Ravnstrup o. 1634 og døde 1692 paa Ormholt.

nogen paa mine Vegne det begiære. Tilmød, om ikke rettelig med denne Gave omgaaes, som forbemældte er; men befindes Underslæb derpaa, Kirken til Afgang og Skade, da den at være forbrudt og Capitalen til mig eller mine rette Arvinger hiemfalden. Til dets ydermere Forvaring, at ikke nogen forskrevne Capital Kirken skulde fravende, samt denne christen Meenighed til velmeente Undervisning, haver jeg ladet denne Tavle (som af Renten, naar Behov giøres kand repareres og fornyes) udi Kirken indrette, men Fundatzerne til videre Rigtighed og Underretning skal findes een i Stigts-Kisten, een hos Herreds-Propsten udi Jerslev-Herred og een hos mig eller mine Arvinger, alle tre lige lydende, og rigtig Copie deraf udi Kirkens Regnskabs-Bog indført. Datum Heisselt d. 2den Juni 1673.

Niels Mortensen Kjørulf.

Om den Overlast, der 2. Juni 1671 i Torslev Præstegaard blev tilføjet Niels Kjørulf har Arkivar S. Nygård givet nogle Oplysninger i »Jyske Saml.« 3. III, 489, og deraf skal anføres følgende: Kjørulf var nævnte Dags Aften budt over til sin Sognepræst Frederik Wilsbech i Torslev Præstegaard og var blevet lovet fri for al Molest, hvad der kunde tyde paa, at Forholdet mellem ham og Præsten ikke var allerbedst. I Præstegaarden var ogsaa tilstede Præstens Hustru Anne Thomasdatter Jetsmark, hans Broder cand. theol. Otto Wilsbech, senere Præst i Mosbjerg, og deres Søster Margrete Wilsbechs Mand, Felbereder Søren Andreasen Gjedsmand fra Sæby, Spillemand Jørgen Lykke fra Sæby, Præstens Tjenestefolk m. fl. Antagelig havde de faaet et godt Traktement, thi der opstod Unighed mellem Otto Wilsbech og Niels Kjørulf, og Otto slog ham til Jorden, hvorefter Slagsmaalet udviklede sig videre, og sluttelig var de alle samlet om at prygle Niels Kjørulf og holde ham liggende paa Gulvet. Efter Synsvidne at dømme blev Niels Kjørulf frygtelig mishandlet i Hovedet, en stor Del af hans Haar rykket af, og det ene Kindben var tilsyneladende knust m. m. Da Præ-

sten blev spurgt om, hvorfor de saaledes havde mishandlet Gæsten, svarede han, »at der var ingen Aarsag andet end som Drukkenskab og Fanden, og Fanden var da tilstede, og det fortrød hannem i hans Hjerte, at det var saa gaaet«. Præsten indskød sig under gejstlig Ret, men da Børglum Herreds gejstlige Justitsprotokol for den Tid ikke er bevaret, vides det ikke, hvorledes Sagen endte for hans Vedkommende udover, at han maatte betale Niels Kjærulf de ovennævnte 100 Sletdaler.

Niels Mortensen Kjærulf, d. 1692 paa Ormholt i Torslev Sogn, blev begravet i Ørum Kirke i sin Slægts Gravsted her, hvor hans Forældre Morten Nielsen Kjærulf, død o. 1680, og Anne Lauridsdatter, død før 1682, var begravet. Der har tidligere i Kirken været Gravsten over Niels Mortensen Kjærulf, men 1903 var den flyttet ud paa Kirkegaarden, hvorfra Kirkesynet da forlangte den flyttet og stillet op til Kirkemuren. I Kirken er endvidere begravet Lars Pedersen Dyrskjøt af Aagaard, der faldt i Slaget ved Nørresundby 18. Jan. 1644, og Dorte Laurisdatter, død 1627, gift med Peder Laursen i Nørre Ravnstrup og Moder til Lars Dyrskjøts anden Hustru Maren Pedersdatter, d. 1689, der antagelig ogsaa er begravet her. Ved Kirkens Sydmur findes paa Kirkegaarden Gravsten over Jens Lundbye til N. Ravnstrups Hustru Barbara Rold, d. 1811, begravet i Kirken og over Søren Pedersen Kjærulf, V. Glinvad, d. 1790, hvilken sidste Sten nu staar op mod Kirkens Sydmur. Endvidere er ved Sydmuren Gravstene over Jens Lundbye, d. 1847, og anden Hustru Anne Marie Møldrups samt over P. R. Lundbye, d. 1864, og Hustru og hendes 2. Ægtefælle H. H. Bredstrup. Disse Gravstene er ligeledes opstillet ved Kirkens Sydmur, og over de sløjfede Grave er 1944 af Historisk Samfund rejst et Mindesmærke for Lars Dyrskjøt, d. 1644.

Ørum Kirketiende og jus vocandi (Kaldsret) blev 1686 solgt af Kronen til Stiftsbefalingsmand i Aalborg Sten Hondorff til Rønneholm i Skaane; den stod for 15 Tdr. Hk. og Kirkeskyld af 2 Agre i Hellevad Sogn af Hk. 0—1—1—1. Salgsprisen for dette og mange andre Kirketiender, der samtidigt blev solgt, var kun 25 Rdl. pr. Td. Hk. Til Kirken hørte Niels Mortensen Kjærulfs foran nævnte Legat, som Sognepræsten forrentede¹⁸³). Agrene i Hellevad Sogn laa i Skellet mellem Trøgdrup og Kragdrup, og der havde tidligere ligget et Hus, som 1631 havde staaet øde siden Kejserkrigen¹⁸⁴). Fra Hondorff, der døde 1687, kom Kirken til Jørgen Bille til Vraa, hvis Svigersøn Schack Vittinghof Greve Holck 1751 solgte den sammen med Klavsholm i Hellevad S. m. m. til Peder Mathiesen Steenfeldt, død 1764, hvis Svigersøn Carl F. Hagstrøm til Klavsholm derefter ejede den. Han døde 1781, og han lagde Kirken under Nørre Ravnstrup, hvortil den laa 1882 og da stod for Korntiende 15 Tdr. Hk., Kvægtiende 2 Tdr. Hk.

Kirken er nu selvejende.

Kongetiende af Ørum Sogn af Hk. 12 Tdr., der fra 1653 gennem mange Aar var bortfæstet til Karen Pedersdatter Kjærulf, gift med Peder Thomsen Galsknyt til Kornumgaard for en aarlig Afgift af 6 Tdr. Rug, 5 Tdr. Byg og 4 Tdr. Havre¹⁸⁵), blev 1662 fra Kronen solgt til Johannes Boyesen til Aastrup, som 1663 maatte afstaa Aastrup og Gods til Oversekretær Erik Krag til Bramminge, hvis Enke Vibeke Rosenkrantz 1675 solgte Ørum Kongetiende til Otto Skeel til Birkelse¹⁸⁶), og under dette Stamhus laa den senere.

183) Kronens Skøder II. 585.

184) Tgb. 10. Marts 1631.

185) Tgb. 19. Juli 1655.

186) Tgb. 15. Juni 1675.

SOGNEPRÆSTER I ØRUM

Fra Reformationen til 1578 var Ørum et selvstændigt Sognekald og ligeledes fra 1819 til 1822, og der var i den Tid følgende Sognepræster:

1538 Peder Stindben, der havde været Munk i Børglum Kloster, og som døde 1556. Han havde et Bibliotek paa 8 Bøger og efterfulgtes af Anders Eskildsen Wilde, efter hvis Død 1578 Kaldet blev Anneks til Hellevad. Dette var allerede bestemt i det saakaldte »Klemmebrev« af 1555 angaaende Ordningen af de vendsselske Præstekald, hvori det hedder, at Omlægningen skulde ske, naar Hr. Peder i Ørum døde, men Ordningen traadte altsaa først i Kraft ved hans Efterfølgers Død.

Da Sognet 1819 atter blev selvstændigt, blev pers. Kapellan i Tvede Ole Falk Winding Sognepræst her, men efter hans Forflyttelse 1822 til Tvede-Linde, blev Ørum atter Anneks til Hellevad. Winding var født 1780 i Tvede Præstegaard og døde 1831; i Tvede blev han gift 1811 med Else Susanne Møldrup fra Brabrand Præstegaard.

DEGNE OG SKOLEHOLDERE

Indtil 1722 havde Ørum Sogn en særskilt Degn, men intet Degnebol. Ved Aar 1600 var Thomas Degn her og efterfulgtes maaske af sin Søn Christen Thomsen, der var »velkendt viden om« og døde 1684. I Aarene 1665—86 var Knud Christensen Degn her. Han var født i Taars og havde, før han kom til Ørum, været Skoleholder i Torslev og Voer. Han betjente Embedet troligen og vel i 21 Aar og døde 1686 efter jævnlig at have været svag og skrøbelig, og han havde kun en ganske ringe Indkomst af det lille Sogn¹⁸⁷). Han var gift

187) P. M. Rørsig: »Skoler, Degne og Skoleholdere« I, S. 385.

med Birgitte Madsdatter, der 1687 blev gift 2° med Anders Olesen fra Hjøring.

Den følgende Degn var Lars Christensen, der døde 1722, 85 Aar gammel. Om ham siges der i Præsteberegnelsen fra 1690, at hans Indtægt kun var 5—5½ Td. Korn aarlig, da Sognefolkene ikke vilde give Tiende efter Loven, skønt de var dømt til det. Degnen havde indtil for 15 Aar siden nyde $\frac{1}{6}$ af Sognets Kvægtiende, men den var nu henlagt til Aalborg Hospital. Højtidsofferet kunde til hver af de tre Højtider beløbe sig til 1 Sldr. (= 2 Kr. 67 Øre) og Paaske- og St. Hansrente (Brød og Æg) var næsten intet. Han boede som sine Formænd i et Lejehus og ernærede sig mere som Bonde end som Degn, da han ellers ikke kunde subsistere. 1700 blev han stævnet for manglende Pension (Afgift af Embedet) til Aalborg Latinskole, ialt 4 Rdl. 1 Mark, og 1718 førte han Proces mod Hans Hansen i Tveden, der til Præsten og Kapellanen m. fl. havde fortalt, at Degnen stjal af Kirkens Tømmer og af Fattigblokken, men da det ikke kunde bevises, blev Beskyldningerne kendt magtesløse. Han var gift med Sidsel ....., der levede 1704.

Af Skoleholdere her kendes 1686 Jens Nielsen, der havde været Skoleholder i Øster Hjermelev¹⁸⁸). 1744—56 omtales ganske rosende en unavngiven Skoleholder her, men 1756 havde han forladt Skolen. 1761 var Bertram Erlandsen en god Skolemester her, men 1764 var han efterfulgt af den »skikkelige og ula-stelige« Christen Iversen, og 1773 var Niels Lauridsen Skoleholder, og 1785 hedder det om ham, at han gjorde sit Embede med al Vindskibelighed og ikke viste Forargelse i Lærdom eller Levned. Om ham siger den følgende Præst i Hellevad (Andreas Ginge, død

188) a. St. 389.

1800), at Niels Lauridsen er en simpel, til svært Arbejde udygtig Bonde og maadelig Skoleholder. Han blev 1773 gift med Ingeborg Pedersdatter, der var Stuepige paa Ormholt og senere hos Jomfru Birgitte Kristine Kjeldsen i Aalborg. Ingeborg Pedersdatter var født i Højstrup i Torslev Sogn 1723 og døde i Ørum 1803.

Den sidste Skoleholder her var Christen Lauridsen Trane, der var her fra 1804, til han tog Afsked 1828, og han indtraadte 1814 i Skolelærernes Række. Han var født i Tversted 1769 og døde i Ørum som Almisselem 1855. Var gift 1° med Maren Olufsdatter, f. o. 1762, d. 1804, og 1805 med Maren Christensdatter af Kirkeskoven. Havde 6 Børn, født i Ørum.

1742 foreslog Sognepræst P. K. Paludan i Hellevad, at der blev bygget en Skole ved vestre Side af Ørum Kirkegaard, men det er vist tvivlsomt, om den blev bygget før efter Skoleloven af 1814.